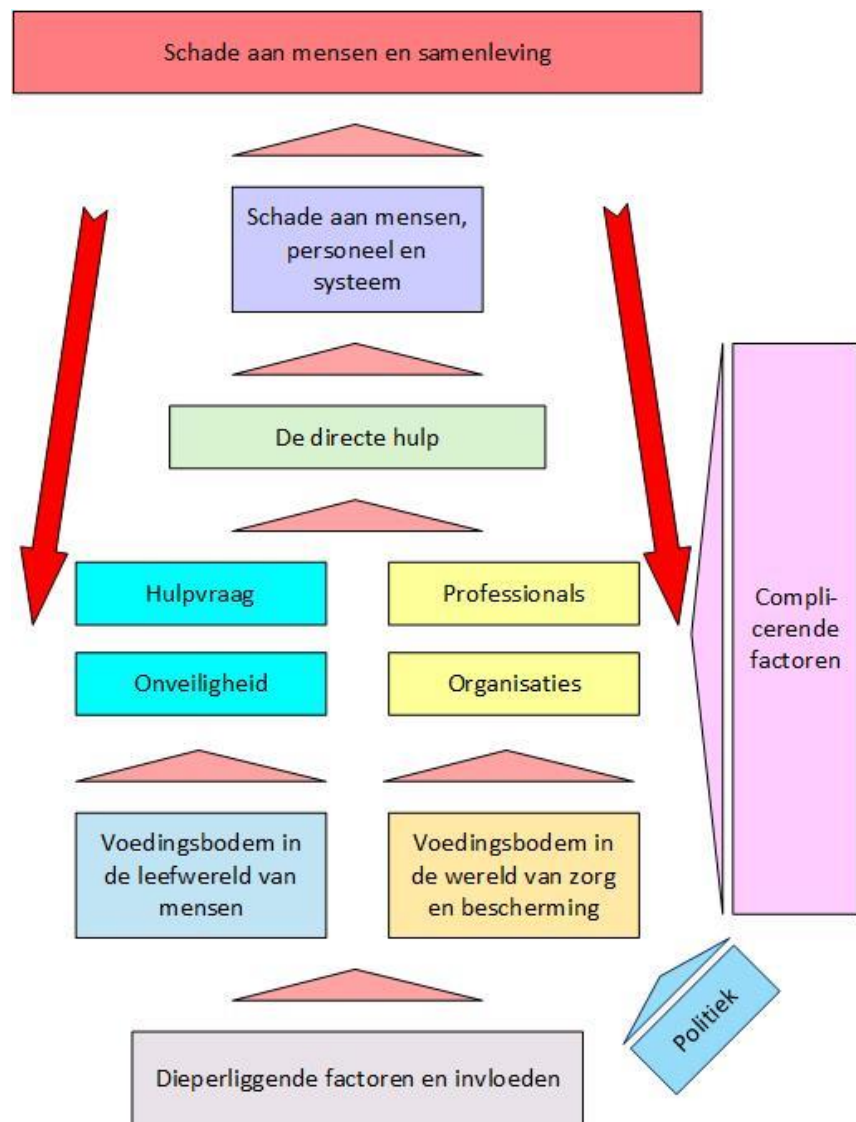

Actualisatie Probleemanalyse kind- en gezinsbescherming

Bloemlezing

Trends en ontwikkelingen

Versie: 1.0

Status: definitief concept

Datum: 25 maart 2026

Voorwoord en leeswijzer

Achtergrond

In een gezamenlijk besluit hebben de drie stelselverantwoordelijken (VNG, VWS en JenV) van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (Toekomstscenario) afgesproken om de probleemanalyse die ten grondslag lag aan het programma Toekomstscenario te actualiseren. Hiermee willen zij recht doen aan de inzichten over kwaliteit van beleid, zoals neergelegd in het Beleidskompas. Die inzichten vragen dat oplossingen rusten op een goede analyse van problemen en oorzaken.

Totstandkoming bloemlezingen

Een belangrijke stap in het actualiseren van de probleemanalyse was het raadplegen van mensen met verschillende perspectieven op het vraagstuk, en het uitvoeren van een deskresearch, met meer dan 240 rapporten maar ook media-verdiepingen en pod casts.

In de consultatie en bij de deskresearch hebben we twee invalshoeken gehanteerd. Ten eerste, wat zeggen de geconsulteerde mensen, en wat zegt het materiaal van de deskresearch, over trends en ontwikkelingen? En ten tweede, wat komt er naar voren over problemen en oorzaken?

Met deze vragen hebben we kennis, inzichten, ervaring en emotie opgehaald, van verschillende betrokkenen. Vanwege de hoeveelheid data en informatie die dit opleverde, hebben wij gekozen om twee bloemlezingen te maken:

- een bloemlezing Trends en ontwikkelingen, en
- een bloemlezing Problemen en oorzaken.

In de bloemlezingen hebben we citaten uit gesprekken en sessies en teksten uit de desk research geclusterd in hoofdstukken, paragrafen, en op sommige plekken ook in subparagrafen, om met dit geheel een goed overzicht te geven op de breedte van het vraagstuk. Beide bloemlezingen geven een rijk beeld van de uiteenlopende aspecten die zich voordoen binnen het thema van onveiligheid in thuissituaties.

De citaten opgenomen in onze bloemlezingen komen zoals aangegeven voort uit documenten, gesprekken en sessies met stakeholders. In de verwerking van de input hebben wij geen aspecten weggelaten. De uitspraken geven niet alleen een beeld van kennis, expertise en ervaring, maar ook van beelden en gevoel van de geconsulteerde personen. Wij hebben geen feitencheck gedaan op de uitspraken.

In de teksten zult u afkortingen tegenkomen. Achteraan, in Bijlage 1, vindt u een toelichting op deze afkortingen.

Bloemlezingen: wat en waarom?

Wat is een bloemlezing? Een bloemlezing biedt, als tussenstap naar een probleem- en oorzakenschema, een beeld van de reikwijdte en de verschillende relevante aspecten van een vraagstuk. Een bloemlezing is volledig opgebouwd uit kennis, inzichten, ervaringen en emoties vanuit verschillende perspectieven, partijen en personen. Een bloemlezing laat zien wat er achter

bepaalde aspecten van de problematiek schuilgaat. Zo ontstaat kleur en nuance, en krijgt de lezer een beeld van wat er aan de hand is en welke problemen verschillende actoren ervaren.

Relatie met het probleem- en oorzakenschema

Het probleem- en oorzakenschema biedt een schematisch overzicht van de problematiek, met daarin ook oorzakelijke verbanden en invloeden. Zie hiervoor bijlage E. In het probleem- en oorzakenschema staan verwijzingen naar de betreffende onderdelen van de bloemlezingsen, zodat je vanuit het schema kunt 'doorklikken' en inzoomen. Zo bieden de bloemlezingsen diepgang bij de punten in het schema, en is ook te zien op welke inhoudelijke basis het schema rust. Het probleem- en oorzakenschema en de bloemlezingsen samen zijn producten die hulpmiddel zijn voor verdere beleidsontwikkeling.

In de bloemlezing zult u een aantal punten op meerdere plekken tegen kunnen komen. Dit hangt samen met het feit dat bepaalde oorzaken en mechanismen zich op meerdere plekken in de problematiek uiten, bijvoorbeeld versnippering en niet goed luisteren naar de betrokken individuen.

De relatie tussen de beide bloemlezingsen

De bloemlezing Trends en ontwikkelingen en Problemen en oorzaken hebben een andere insteek. Bij Trends en ontwikkelingen ziet u uitspraken met als voornaamste insteek de ontwikkelingen op verschillende onderdelen van het vraagstuk, Problemen en oorzaken heeft als voornaamste insteek problemen en oorzaken. Vanzelfsprekend is dit niet helemaal in nullen en enen uiteen te halen – er is een grijs gebied. Uitspraken komen echter altijd maar in een van de bloemlezingsen voor. Ons advies is om op de punten die in beide bloemlezingsen voorkomen – het probleem- en oorzakenschema geeft dit aan, en u ziet het ook aan de inhoudsopgaven – voor een rijk beeld beide bloemlezingsen te raadplegen.

Hoe zijn de bloemlezingsen te lezen en benutten?

- Lees de inhoudsopgaven om een eerste beeld te krijgen van de breedte en van de verschillende aspecten van het vraagstuk.
- Benut de bloemlezingsen om een beeld te krijgen van de trends en ontwikkelingen, en van de problemen en oorzaken.
- -Gebruik de bloemlezingsen om je eigen perspectief in een groter geheel te plaatsen en het vraagstuk in zijn geheel te overzien.
- De bloemlezingsen geven begrip voor andere aspecten van het vraagstuk en voor de belevingswereld van andere partijen.
- De bloemlezingsen laten de systeemwereld zien, maar ook ruimschoots de leefwereld van mensen die te maken hebben met onveiligheid thuis, en van professionals in de zorg.
- Het probleem- en oorzakenschema laat zien hoe verschillende aspecten in het vraagstuk op elkaar inwerken, hoe de oorzakelijkheden lopen, en welke invloeden er zijn. Zo kunnen partijen bezien welke problemen en oorzaken bij de kop gepakt zouden moeten worden. Als partijen besluiten bepaalde problemen aan te pakken, kunnen ze in de bloemlezingsen zien welke facetten die problemen hebben; dat biedt waardevolle informatie voor de aanpak.
- Samen met het schema kunnen de bloemlezingsen fungeren als spiegel en checklist voor de aanpak van en de hulp bij onveiligheid thuis: hebben we de goede punten te pakken, en gaan de interventies die we inzetten deze problemen verminderen?
- Bovendien kunnen ze als naslagwerk gebruikt worden, ook bij toekomstige behoefte aan inzicht in de problematiek.

Daarmee zijn de bloemlezingen én een overzicht van het vraagstuk, én een ondergrond voor het gesprek over verbeteringen, én een naslagwerk.

Dank aan de geconsulteerde personen

Graag willen wij de geconsulteerde stakeholders hartelijk danken voor het zo enthousiast delen van hun rijke expertise en ervaring. Door hun inzet is een breed beeld ontstaan. Met deze bloemlezingen kunnen zij niet alleen hun eigen perspectief zien, maar ook het geheel van het vraagstuk.

Goed om te weten

Door de aard van onze opdracht hebben we bij de consultatie niet gevraagd naar wat allemaal goed gaat en naar bewezen goede praktijken. De bloemlezingen bevatten daar wel beperkte informatie over, maar gaan vooral in op trends en ontwikkelingen respectievelijk problemen en oorzaken, omdat het onze opdracht was om een probleem- en oorzakenanalyse te maken. Bewezen goede praktijken en inzichten over wat goed gaat zijn wel degelijk relevant in het stadium dat je op basis van de probleemanalyse hebt bepaald op welke probleem- en oorzakpunten je wilt gaan acteren. Dan is het heel nuttig om bewezen goede praktijken en voorbeelden te benutten.

Tenslotte

De bloemlezingen zijn tot stand gebracht door de werkgroep Actualisatie probleemanalyse: Tijne Berg-le Clerq (VNG), Christian Asche (VWS), Renate Beckers (Rijksconsultants), Aart-Jan Wijnbergen en Caroline Liberton (programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming), Monique Veldhuis en Marjorie Bulthuis (JenV), Jurensli Willems, Martin Gijzel en Ruth van Rossum (PPAC JenV / M).

Velen werken dagelijks met hoofd en hart aan het verbeteren van de aanpak van onveiligheid in thuissituaties. De bloemlezingen en het probleem- en oorzakenschema laten zien hoe complex de werkelijkheid is waarin dat gebeurt. Onze rapportage laat zien dat, er naast het vele goede dat gebeurt, ook veel beter kan en moet. Wij hopen van harte dat de probleemanalyse, met daarin het probleem- en oorzakenschema en de bloemlezingen, bijdraagt aan verdieping, overzicht, bewustwording en goede maatregelen ter verbetering van de ondersteuning aan huishoudens, gezinnen en kinderen.

Inhoudsopgave kort

VOORWOORD EN LEESWIJZER	3
HOOFDSTUK 1. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE SAMENLEVING	15
HOOFDSTUK 2. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE OMVANG EN COMPLEXITEIT VAN DE PROBLEMATIEK	24
HOOFDSTUK 3. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE INVULLING VAN HET BEGRIP 'HUISELIJKE ONVEILIGHEID'	26
HOOFDSTUK 4. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET DENKEN OVER DE ROL VAN OVERHEID, OUDERS, NETWERK EN DE SAMENLEVING IN HET ZORGEN VOOR VEILIGHEID THUIS	34
HOOFDSTUK 5. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET DENKEN OVER BESCHERMING EN ZORG, EN OVER DE AANPAK VAN ONVEILIGHEID	36
HOOFDSTUK 6. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN M.B.T. PROBLEMEN IN THUISITUATIES	44
HOOFDSTUK 7. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN ROND HULP VRAGEN, SIGNALEREN EN MELDEN	48
HOOFDSTUK 8. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE DIRECTE ZORG EN BIJ PROFESSIONALS IN DE ZORG	51
HOOFDSTUK 9. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN BIJ ORGANISATIES EN INSTELLINGEN	58
HOOFDSTUK 10. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET STELSEL	71
HOOFDSTUK 11. SYSTEEMDOORSNIJDINGEN	75
HOOFDSTUK 12. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN POLITIEK EN BELEID	78
HOOFDSTUK 13. OPEENVOLGENDE VERANDERINGEN, TRANSITIES EN TRANSFORMATIES	81
BIJLAGE 1. AFKORTINGENLIJST	85

Inhoudsopgave compleet

VOORWOORD EN LEESWIJZER	3
Achtergrond	3
Totstandkoming bloemlezingen	3
Bloemlezingen: wat en waarom?	3
Relatie met het probleem- en oorzakenschema	4
De relatie tussen de beide bloemlezingen	4
Hoe zijn de bloemlezingen te lezen en benutten?	4
Dank aan de geconsulteerde personen	5
Goed om te weten	5
Tenslotte	5
HOOFDSTUK 1. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE SAMENLEVING	15
1.1 Bestaanszekerheid	15
1.2 Nieuwe leefvormen en veranderende gezinsstructuren	15
1.3 Individualisering bij mensen en in de samenleving. Daardoor afname van cohesie en minder omzien naar elkaar	15
1.4 Toenemende druk op mensen	16
1.5 Meer problemen bij jongeren	16
1.6 De zelfredzaamheidsgedachte, die ook een zelfredzaamheidsillusie kan zijn	16
1.7 Het maakbaarheidsgeloof: de gedachte dat we alles naar onze hand kunnen zetten, individueel en in de samenleving, en dat alles opgelost kan worden	17
1.8 Zekerheidsbehoefte leidend tot risicomijding en onzekerheidsreductie	18
1.9 De veiligheids-paradox: het streven naar volkomen veiligheid, waardoor alles wat misgaat juist een beeld geeft van onveiligheid	18
1.10 Hoge verwachtingen aan de overheid en professionals	19
1.11 Risico-regelreflex: op incidenten reageren met snelle actie	19
1.12 Digitalisering, sociale media en AI hebben veel verschillende gevolgen	19
1.12.1 Online is een onzichtbare en onbekende wereld	19
1.12.2 Online beïnvloedt off line	20
1.12.3 Verwaarlozing door schermverslaving ouders	20
1.12.4 Digitalisering en sociale media dragen bij aan (normalisering van) geweld	20
1.13 Meer openheid over misstanden	21
1.14 Polarisatie in de samenleving en verharding	21
1.15 De gevolgen van de Toeslagenaffaire	21

1.16 Verlies van vertrouwen en minder openheid	21
1.17 Toegenomen maatschappelijke, politieke en media-aandacht voor huiselijk geweld	22
1.18 Tekort aan woningen kan bijdragen aan spanningen in thuissituaties	23
HOOFDSTUK 2. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE OMVANG EN COMPLEXITEIT VAN DE PROBLEMATIEK	24
2.1 Omvang en complexiteit problematiek	24
2.2 Toename van meldingen	25
2.3. De vraag naar en het aanbod van hulp	25
2.4 Het budget voor en uitgaven aan de jeugdzorg	27
HOOFDSTUK 3. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE INVULLING VAN HET BEGRIP ‘HUISELIJKE ONVEILIGHEID’	28
3.1 Het begrip is ruimer geworden en de normen zijn veranderd	28
3.1.1 Rechten van kinderen en volwassenen	28
3.1.2 Het begrip kindermishandeling	28
3.1.3 Het begrip huiselijk geweld, onder andere intieme terreur	29
3.1.4 Intergenerationele overdracht	31
3.1.5 Geweld tussen partners	31
3.1.6 Verstandelijk gehandicapten	31
3.1.7 Ouderen	31
3.1.8 Achterlating	32
3.1.9 Van kindgericht naar gezinsgericht	32
3.2 Toegenomen maar ontoereikende bewustwording over geweld tegen vrouwen	32
3.3 Inzicht in de invloed van gender	33
3.4 Medicalisering	33
HOOFDSTUK 4. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET DENKEN OVER DE ROL VAN OVERHEID, OUDERS, NETWERK EN DE SAMENLEVING IN HET ZORGEN VOOR VEILIGHEID THUIS	34
4.1 Naar de overheid en instanties kijken	34
4.2. De rol van ouders	34
4.3 De rol van het netwerk en de samenleving	35
HOOFDSTUK 5. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET DENKEN OVER BESCHERMING EN ZORG, EN OVER DE AANPAK VAN ONVEILIGHEID	36
5.1 Golfbewegingen in de jeugdzorg	36

5.2. Veiligheid kind en ontwikkeling kind	36
5.3 Zicht op de vergaande gevolgen van onveiligheid, de duur ervan, en de tijd benodigd voor herstel	37
5.4 Hulpverlening als recht	37
5.5 Het denken over een effectieve aanpak	38
5.5.1 De bepalende rol van maatschappelijke ongelijkheid	38
5.5.2 Het belang van preventie en van vroege signalering en interventie	38
5.5.3 Risico-taxatie	39
5.5.4 Maakbaarheid en veerkracht	39
5.5.5 Het belang van een brede en systeemgerichte aanpak	39
5.5.6 Toenemende aandacht voor structurele patronen van huiselijk geweld. Verschuiving van incidentgericht naar systeemgericht werken.	40
5.5.7 Van standaard naar maatwerk	40
5.5.8 Het belang van vertrouwen en samenwerking met gezinnen	40
5.5.9 Het belang van informatievoorziening en communicatie	40
5.5.10 Het belang van sociale netwerken	40
5.5.11 Collectieve voorzieningen	41
5.5.12 Dagelijkse veiligheid	41
5.5.13 Plegers betrekken in de hulpverlening	41
5.5.14 Echtscheidingen	41
5.5.15 Rol pleegouders	41
5.5.16 Vrijwillig en dwang	41
5.5.17 Drang	41
5.5.18 Psychische problemen en herstelacademies	42
5.5.19 De schadelijke effecten van uithuisplaatsing	42
5.5.20 Nieuwe kennisgebieden	42
5.6 Toenemende aandacht voor participatie	43
5.7 Meer openheid over misstanden	43
HOOFDSTUK 6. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN M.B.T. PROBLEMEN IN THUISITUATIES	44
6.1 De problemen die zich voor kunnen doen	44
6.1.1 Problematiek wordt complexer	44
6.1.2 Psychische en sociale problemen bij ouders als bron voor problemen bij kinderen	44
6.1.3 (Relatie)problematiek tussen ouders, en de gevolgen voor kinderen	45
6.1.4 Meer vechtscheidingen als belangrijke bron van onveiligheid en van beroep op jeugdzorg	45
6.1.5 Toenemende verwaarlozing	46
6.1.6 Meer problemen bij jongeren	46
6.1.7 Jonge slachtoffers die daders worden	47
6.1.8 Geweld tegen vrouwen	47
6.1.9 Meer vrouwelijke daders	47
6.1.10 Intergenerationele overdracht	47
6.2 Chronische onveiligheid	47
6.3 De gevolgen van sociale isolatie	47
6.4 Kwetsbare groepen	48

6.5 Mensen ervaren steeds meer problemen met complexe administratie	48
HOOFDSTUK 7. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN ROND HULP VRAGEN, SIGNALEREN EN MELDEN	49
7.1 Angst om hulp te vragen	49
7.2 Hulp bieden, signaleren en melden	49
HOOFDSTUK 8. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN DE DIRECTE ZORG EN BIJ PROFESSIONALS IN DE ZORG	51
8.1 Hooggespannen verwachtingen van professionals	51
8.2 Personeelstekorten en de gevolgen daarvan	51
8.3 Agressie en geweld jegens zorgprofessionals	52
8.4 Grensoverschrijdend gedrag door zorgprofessionals	52
8.5 Uiteenlopende opvattingen over aanpak	52
8.6 Kwaliteit van professionals en de directe zorg	52
8.7 Professionaliteit en professionalisering	53
8.8 Handelingsverlegenheid, machteloosheid, mentale stress, morele stress	54
8.9 Professionele kramp	55
8.10 Besluitvorming	55
8.11 Het belang van contact maken, vertrouwen opbouwen en participatie	55
8.12 Afname van direct contact	56
8.13 Tekort aan specialistische hulp	56
8.14 Benutten van gedragswetenschap	57
HOOFDSTUK 9. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN BIJ ORGANISATIES EN INSTELLINGEN	58
9.1 Crisis in de hele keten, inspecties luiden de noodklok	58
9.2 Capaciteitstekorten en overbelasting beïnvloeden de dienstverlening	59
9.3 Door structurele wachttijden verergeren onveilige situaties	61
9.4 Wettelijke termijnen worden overschreden	63
9.5 Focus op acute onveiligheid en niet op structurele onveiligheid	63
9.6 Onrechtmatig handelen	64

9.7 Perverse prikkels	64
9.8 Meer controle en juridisering	64
9.9 Afrekencultuur	65
9.10 Administratie en regeldruk	65
9.11 Versnipperde keten, onduidelijke verantwoordelijkheden, lokale en regionale verschillen, samenwerking	66
9.11.1 Versnipperde keten	66
9.11.2 Onduidelijke verantwoordelijkheden	66
9.11.3 Regionale en gemeentelijke verschillen	67
9.11.4 Toenemende samenwerking	67
9.12 Ontbreken van passende plekken	69
9.13 Uithuisplaatsingen	69
9.14 Financiering	70
9.15 Uitvoerbaarheid	70
HOOFDSTUK 10. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN HET STELSEL	71
10.1 Beelden over het stelsel	71
10.2 Kloof tussen wet en praktijk	71
10.3 Financieringsvraagstukken	72
10.4 Waarheidsvinding, aandacht voor feiten, systeemfouten, en rechtsbescherming	72
10.5 Data-gedreven en evidence-based werken en leren; monitoring	72
10.6 Gegevens verzamelen en delen	73
10.7 Kwaliteitskaders	74
HOOFDSTUK 11. SYSTEEMDOORSNIJDINGEN	75
11.1 Verschillen in paradigma's, organisatiedoelen en beelden over de aanpak	75
11.2 Verschillen tussen gemeenten en regio's	75
11.3 Vrijwillig en gedwongen en het schemergebied daartussen	75
11.4 Kinderen en volwassenen	75
11.5 Integraal en systeemgericht werken is nodig (en lastig) doordat de problematiek verschillende denkwerelden en systemen raakt	76
HOOFDSTUK 12. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN IN POLITIEK EN BELEID	78

12.1 De risico-regel reflex	78
12.2 Incidenten leiden tot aandacht	78
12.3 Incident-gedreven	78
12.4 Niet leren van het verleden	79
12.5 De invloed van mensbeelden	79
12.6 Politieke prioriteit voor huiselijke onveiligheid	79
12.7 Bestuurscultuur	80
HOOFDSTUK 13. OPEENVOLGENDE VERANDERINGEN, TRANSITIES EN TRANSFORMATIES	81
13.1 Begripsverruiming werkt door in regelgeving en aanpak	81
13.2 De decentralisatie van 2015	81
13.3 De werking van het huidige stelsel	82
13.4 Transformatie van de gesloten jeugdzorg	82
13.5 De toekomst en het Toekomstscenario	83
13.6 Hervormingsagenda	84
BIJLAGE 1. AFKORTINGENLIJST	85

Hoofdstuk 1. Trends en ontwikkelingen in de samenleving

1.1 Bestaanszekerheid

Het aandeel Nederlanders met financiële problemen is in de afgelopen jaren iets gedaald dankzij maatregelen zoals de energietoeslag.

Desondanks blijft circa één op de drie Nederlanders moeite houden met rondkomen, wat een relatief groot aandeel is.

Er is toenemende erkenning dat investering in gezinnen en huishoudens op de lange termijn maatschappelijk rendement oplevert.

1.2 Nieuwe leefvormen en veranderende gezinsstructuren

Toename van medische voortplantingstechnieken. Er is steeds vaker sprake van draagmoederschap en donatie.

Meer éénouder-, samengestelde, regenboog- en meeroudergezinnen.

Opmars van draagmoederschap, nationaal en internationaal: toename wensouders en grensoverschrijdende constructies.

Ontwikkeling naar 'juridisch meerouderschap'. Erkenning van meer dan twee ouders als wenselijke stap.

Aandacht voor recht op ontstaansgeschiedenis: voorstel voor centraal Register Ontstaansgeschiedenis (ROG).

Internationalisering van ouderschap. Complexere grensoverschrijdende juridische situaties.

1.3 Individualisering bij mensen en in de samenleving. Daardoor afname van cohesie en minder omzien naar elkaar

Verdergaande individualisering. De community ondersteunt niet meer.

Er is steeds minder ruimte voor elkaar, steeds minder tijd.

Het merendeel van de geïnterviewden noemt dat sociale controle en verantwoordelijkheid afnemen en resulteren in een gebrek aan solidariteit, waardoor omstandigheden worden gecreëerd die mishandeling mogelijk maken.

Opvoed- en opgroei problemen worden minder als verantwoordelijkheid van de gemeenschap gezien; gezinnen staan vaker op zichzelf.

Opvoeding wordt in toenemende mate als privé domein beschouwd; daardoor wordt relatief weinig maatschappelijk geïnvesteerd in het versterken van gezinnen. Gezinnen én hulpverleners internaliseren deze tendensen; het wordt minder normaal om bemoeienis/hulp van buitenstaanders te zoeken.

1.4 Toenemende druk op mensen

Door technologische ontwikkelingen / sociale media neemt de druk op mensen toe.

Wij gaan niet meer kijken of iets normaal is. Alles moet het perfecte plaatje zijn zoals op sociale media.

Verhoogde prestatiedruk en 'geluksdruk' onder jongeren.

Een deel van de jongeren ervaart een hoge prestatiedruk en 'geluksdruk' en heeft last van keuzestress.

Ouders zoeken sneller professionele hulp door onzekerheid en prestatiedruk.

1.5 Meer problemen bij jongeren

Er zijn maatschappelijke trends die de (mentale) problemen van jongeren verergeren.

Uit onderzoek blijkt dat een groeiend aantal jongeren zich somber voelt.

Veel jongeren geven aan dat zij het gevoel hebben nergens bij te horen; zij voelen zich niet geaccepteerd en eenzaam.

Er is een toename van ernstige psychische problematiek bij jongeren, met name suïcidaliteit en ernstige eetproblematiek.

Steeds meer jongeren trekken zich maanden- of jarenlang sociaal terug en hebben nauwelijks contact met anderen. Hulpverleners vermoeden dat de toename samenhangt met prestatiedruk, sociale media en de impact van "social distancing" tijdens de coronapandemie. In Japan bestaat het fenomeen hikikomori; in Nederland worden geen cijfers bijgehouden. Bij veel jongeren spelen onderliggende psychische problemen zoals angst, depressie, adhd en autisme.

1.6 De zelfredzaamheidsgedachte, die ook een zelfredzaamheidsillusie kan zijn

Beleid zet in op meer betrokkenheid vanuit het eigen netwerk van mensen, maar zij hebben daar geen tijd voor.

Kernwoorden die nu het publieke debat over met name de vergrijzing domineren, zijn eigen regie, zelfredzaamheid, onafhankelijkheid en eigen verantwoordelijkheid; dit kan kwetsbare personen voor een grote uitdaging stellen.

Toegenomen nadruk op 'eigen kracht' van ouders: ouders worden geacht regie te houden over hulpverlening.

Het idee dat iedereen volledig zelfredzaam moet zijn, raakt achterhaald, waardoor nieuwe beleidsopties op tafel komen.

1.7 Het maakbaarheidsgeloof: de gedachte dat we alles naar onze hand kunnen zetten, individueel en in de samenleving, en dat alles opgelost kan worden

We kunnen met z'n allen maar weinig ongemak verdragen. We willen liever een snelle oplossing.

Er worden steeds minder obstakels, afwijkingen of mislukkingen geaccepteerd in de opvoeding; 'normale' problemen worden sneller geproblematiseerd.

We hebben een soort redderssyndroom. We accepteren niet dat sommige dingen bij het leven horen. Ik zie het in de brede maatschappelijke context van onze samenleving.

Er wordt uitgegaan van oneindige maakbaarheid – maar die is slechts beperkt. We moeten durven zeggen: risico's horen bij het leven, en wegblijven bij de risicoregelreflex.

De verwachting dat hulpverleners alles kunnen oplossen en liefst per direct.

Vaak komt er later informatie waarbij je denkt 'wat als we dat hadden geweten?'. Maar dan word je dus de overheid die denkt, als we alle informatie maar bij elkaar leggen dan gaan we dit soort dingen voorkomen. We denken dat we een soort voorspelbaarheid hebben, 'als we dit en dit maar doen, dan gaat het morgen goed'. Maar het is niet waar dat we dan alles kunnen voorkomen.

We denken dat het leven maakbaar is, maar ook al heb je heel veel informatie, morgen kan er iets gebeuren in mijn leven of jullie leven – we kunnen allemaal in theorie op straat komen te staan. Er kunnen dingen in het leven gebeuren en morgen is het anders.

Die neiging – die Nederland kenmerkt – om alles maar te melden, leidt tot een systeem dat verstopt raakt, terwijl de boodschap blijft: 'kom alles maar melden'. Dat is het redderssyndroom. Er overlijden nu eenmaal kinderen, daar is niets aan te doen.

Discussies over passende zorg verschuiven richting het besef dat niet alle problemen oplosbaar zijn.

Het idee dat elke vraag met een hulpaanbod moet worden opgelost. Dit speelt aan twee kanten: bij de cliënt (ouders die het goed willen doen) en bij de hulpverlener (de behoefte van het systeem om te kunnen leveren). Dat versterkt elkaar. De lat wordt hoog gelegd.

Er begint langzaam besef te komen dat niet alleen nieuwe hulpvormen starten, maar ook stoppen met ineffectieve of overmatige hulp nodig is. Enkele gemeenten experimenteren met

stopstrategieën – d.w.z. bewust bepaalde zorgtrajecten niet meer aanbieden om normalisering ruimte te geven. Deze trend staat nog in de kinderschoenen en stuit op weerstand, maar is in opkomst vanwege de zorg om een ongeremde groei van zorg.

1.8 Zekerheidsbehoefte leidend tot risicomijding en onzekerheidsreductie

Het systeem laat weinig ruimte voor het erkennen van onzekerheid, terwijl dit inherent is aan werken met gezinnen.

Er is een sterke neiging tot risicomijding en het geloof dat veiligheid volledig maakbaar is; deze risicofocus domineert de aanpak.

Als je kijkt naar de vijf inspectierapporten, dan blijkt daaruit dat we heel erg vanuit risico's denken en kijken.

Kritiek op de eenzijdige focus op veiligheid en risicobeheersing neemt toe; context, veerkracht en relationeel werken krijgen meer aandacht.

Incidenten horen erbij. We zullen nooit een samenleving krijgen waarin niks gebeurt. We zullen altijd incidenten hebben.

Na de zaak-Savanna ontstond een sterke focus op risicomijding door professionals, wat leidde tot vergaande bureaucrativering in de jeugdzorg; tegelijkertijd klonk de roep om meer professionele autonomie.

1.9 De veiligheids-paradox: het streven naar volkomen veiligheid, waardoor alles wat misgaat juist een beeld geeft van onveiligheid

Het doel om alle kinderen veilig te krijgen, is een illusie. De veiligheids-paradox: als het altijd veilig moet zijn, dan is het nooit veilig genoeg. Zorg echter wel dat de systemen zo zijn, dat veilig opgroeien mogelijk is.

Het 'veiligheidsdenken'. Als je de hele dag de veiligheidsbril op zet, dan heb je nooit genoeg mensen. Want je durft niets los te laten. Je durft niet vanuit een vertrouwen naar elkaar te kijken en te zeggen: het leven is ingewikkeld.

Dus eigenlijk hebben we een soort veiligheidsketen ingericht ter geruststelling van onszelf, voor als er dingen misgaan, maar we helpen mensen er niet mee. En dat is wat veel gezinnen ook zeggen: het helpt mij helemaal niet. Als we kinderen uit huis plaatsen, wat bieden we ze dan? Je gaat van hot naar her. Je komt in een onveilige groep met kinderen die allemaal beschadigd zijn. Maar dan hebben we die geruststelling: we hebben spierballen getoond en we hebben het opgelost, want we hebben het kind uit huis geplaatst.

De lat ligt hoog. De normen waaraan getoetst wordt, worden steeds hoger.

Toenemend 'veiligheidsdenken' : jeugdbeschermingsmaatregelen zijn sinds 1980 sterk gestegen (in 2012 circa driemaal zoveel per inwoner als in 1980).

Groeiend besef dat 100% veiligheid niet haalbaar is. Uitgangspunt: goed genoeg is soms voldoende.

1.10 Hoge verwachtingen aan de overheid en professionals

Hoge maatschappelijke en politieke verwachtingen dat de overheid alle kinderen volledig beschermd en ongestoord laat opgroeien.

Er bestaat een hardnekkige maatschappelijke verwachting dat de overheid alle opvoed- en gezinsproblemen moet oplossen.

In het veiligheidsparadigma beschouwt iedere professional zich medeverantwoordelijk voor veiligheid en ontwikkeling van het kind thuis, waardoor de drempel om in te grijpen daalt.

1.11 Risico-regelreflex: op incidenten reageren met snelle actie

De maatschappelijke reactie op incidenten is scherper geworden – bij elk voorval klinkt nu snel de roep "hoe heeft dit kunnen gebeuren?" en de vraag om ingrijpen. Deze toegenomen druk vanuit media en politiek leidt ertoe dat er minder acceptatie van risico's is en huisuitplaatsing of ingrijpen sneller als noodzakelijk wordt gezien om veiligheid te waarborgen.

Technologische ontwikkelingen hebben impact op de jeugdzorg. Met AI wordt het steeds moeilijker vast te stellen wat feiten zijn en wat niet.

Je maakt mensen mondiger met verkeerde informatie. O.a. door ChatGPT wordt het in probleemsituaties steeds complexer. Mensen lezen wat de oplossing is en zijn er niet meer vanaf te brengen.

1.12 Digitalisering, sociale media en AI hebben veel verschillende gevolgen

1.12.1 Online is een onzichtbare en onbekende wereld

We zien eigenlijk de wereld van de kinderen niet.

De online leefwereld van jeugdigen wordt steeds groter en speelt zich af buiten het zicht van volwassenen (ouders en professionals).

Ouders en professionals lopen hierop achter, komen niet mee in deze wereld, kennis van hulpverleners is niet up-to-date.

Op sociale media zijn de mensen veel anoniemer. De exacte invloed van sociale media op het welzijn van kinderen is nog onbekend.

1.12.2 Online beïnvloedt off line

Effecten van sociale media op welzijn en gedrag van jongeren.

Er is een steeds grotere verwevenheid van online en offline jongerengeweld. Het gebruik van AI gegenereerde content functioneert als katalysator voor dreiging.

De online leefwereld van jongeren leidt tot steeds meer online dreiging en geweld, wat zich snel verspreidt op sociale media. Op Tiktok en Snapchat circuleren beelden van mishandelingen en intimidaties. Deze dreiging en geweld voedt en vergroot onrust in de fysieke openbare ruimte. Er is bij gemeenten gebrek aan middelen en expertise voor online en offline interventies.

1.12.3 Verwaarlozing door schermverslaving ouders

Ik zie steeds meer verwaarlozing. Er is een toenemende schermverslaving, waardoor ouders minder emotioneel beschikbaar zijn voor hun kinderen. Grote delen van de dag met een scherm in handen wekt de indruk dat jij dat belangrijker vindt dan je kind. Er ontbreekt interactie. Daardoor mist een kind leermomenten, en het gevoel dat het er mag zijn met alle verschillende stemmingen. Dit kan leiden tot een chronisch gevoel van verminderde eigenwaarde. Daar worden mensen ziek van.

1.12.4 Digitalisering en sociale media dragen bij aan (normalisering van) geweld

Digitale onderstroom: uitgesproken patriarchale stemmen en normalisering van relationeel geweld winnen terrein.

Er is een voortdurende toename van door technologie gefaciliteerd geweld tegen vrouwen (online seksuele intimidatie, delen van intieme beelden zonder toestemming, stalking via volgapps/apparaten).

De rol van online dynamieken (sociale media, algoritmes, “victim blaming”) wordt steeds zichtbaarder als versterkende factor bij onveiligheid en normalisering van geweld.

Digitale dimensie van geweld. In de online wereld ontstaan nieuwe problemen. Als je één geweldsfilmpje aanklikt, dan krijg je meteen een hele rits daarna – het algoritme houdt je erin, en je denkt dat dit het dagelijkse nieuws is.

Seksueel misbruik van jongeren via de online wereld neemt alleen maar toe. De oplossing is lastig: je kunt niet zomaar alle telefoons afpakken of sociale media verbieden.

Jonge jongens kunnen online in radicale vrouwenhaat worden gezogen (de ‘incel-problematiek’). De Netflix-serie Adolescence laat zien hoe een onzekere, intelligente jongen in vrouwenhaat verzeild raakt... Best heftig, en we moeten niet naïef zijn – ik denk dat dit gewoon vaker gebeurt.

Dit maakt onder andere dat de online criminaliteit verandert. Bijvoorbeeld seksueel misbruik online. Het is pas net bekend hoe groot dat probleem is, en het wordt nog groter.

AI is een kans, maar ook een bedreiging in geweldssituaties.

Professionals zijn kwetsbaar als gevolg van sociale media.

Professionals kwetsbaar door sociale media.

Er is een toenemende dreiging richting hulpverleners, ook via sociale media.

1.13 Meer openheid over misstanden

Steeds meer ouders én medewerkers durven misstanden in de jeugdzorg aan de kaak te stellen, maar dit gaat soms gepaard met risico's. Er zijn gevallen van ouders die, na hun verhaal te hebben gedaan, te maken kregen met dreigementen of andere repercussies vanuit jeugdzorg.

Slachtoffers spreken zich vaker publiekelijk uit over falen van de hulpverlening en de schadelijke effecten daarvan.

1.14 Polarisatie in de samenleving en verharding

Er is een trend van verharding van jeugdcriminaliteit en een 'jonge aanwas' van delinquenten.

De doelgroep is in de afgelopen jaren jonger geworden en "verhard", met zwaardere delicten en een toename van messengeweld en drillrap-gerelateerde criminaliteit.

Verharding van de samenleving en mondigere cliënten (kritisch, hoogopgeleide scheidende ouders) vragen om een andere benadering.

Ik heb het gevoel dat ook verharding in de maatschappij meespeelt. Vanuit fellere discussies is het vaker goed of fout. Sommige professionals hebben nog een erg normerende houding, die hen ook beschermt. Op trainingen zie ik ook onderling soms negatieve opmerkingen naar elkaar. Daardoor is het lastig jezelf kwetsbaar op te stellen. Deze houding is direct van invloed op de mate van helpend contact met kinderen en gezinnen. Dit heeft soms ook met afstomping te maken. Je moet een modus vinden om het werk vol te kunnen houden. Deze afstomping leidt soms tot compassie-moeheid.

1.15 De gevolgen van de Toeslagenaffaire

In maart 2025 verscheen het rapport 'Erfenis van onrecht' over de blijvende impact van de toeslagenaffaire op uit huis geplaatste kinderen.

Rond 2020–2021 bleek een veel groter aantal kinderen van toeslagenschade-gezinnen uit huis te zijn geplaatst dan gemiddeld; statistieken toonden een heftige relatie met de toeslagenaffaire.

1.16 Verlies van vertrouwen en minder openheid

Er is veel wantrouwen bij gezinnen richting de overheid.

Het jeugdhulp-systeem en de sterke nadruk op veiligheid zijn niet bevorderend voor het vertrouwen van ouders in professionals.

Ouders zijn voorzichtiger geworden met het bespreken van opvoedproblemen. Enerzijds is er een cultuur bij bepaalde groepen van onderlinge competitie (men wil laten zien dat alles goed gaat), anderzijds heerst angst voor melding bij instanties. Dit betekent dat potentiële problemen thuis later of minder zichtbaar worden, uit vrees dat openheid tot ingrijpen leidt.

Zelfs als een individuele hulpverlener vertrouwen opbouwt, kan de betrokkenheid van een andere professional met een meer handhavende rol dat vertrouwen weer beschadigen.

1.17 Toegenomen maatschappelijke, politieke en media-aandacht voor huiselijk geweld

Maatschappelijke aandacht voor jeugdzorg verloopt in golven: lange periodes van rust worden afgewisseld met explosieve media- en beleidsaandacht bij nieuwe schandalen.

De maatschappelijke aandacht en gevoeligheid voor geweld in afhankelijkheidsrelaties is sterk toegenomen.

Er is een beweging richting bredere bewustwording in de samenleving, onder andere via media, politiek debat en onderwijs.

Het probleem wordt nu als een ernstig, omvangrijk maatschappelijk vraagstuk gezien.

Er is veel meer aandacht voor kindermishandeling en huiselijk geweld dan vroeger. Men let scherper op signalen, treedt strenger op en beseft in de samenleving beter dat dit ernstige, blijvende schade oplevert.

Stijgende aandacht voor kindermishandeling in beleid en media. Meer publieke aandacht via Week tegen Kindermishandeling en campagnes (#ikkijknietweg).

Toegenomen aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling; jeugdrechters vragen kritischer door, mede onder invloed van media-aandacht.

Politieke en maatschappelijke aandacht n.a.v. een aantal incidenten. Toegenomen aandacht voor geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en eer gerelateerd geweld - veel focus op verbeteringen stelsel n.a.v. incidenten.

Toegenomen aandacht (ook politiek) voor ouderenmishandeling.

Op de een of andere manier kleeft er iets aan huiselijk geweld; het is niet 'sexy', het landt niet. Femicide wél – dat landt wel. Deze term krijgt in politiek en media meer aandacht en urgentie dan voorheen.

Officieren van Justitie benoemen femicide inmiddels expliciet als zodanig volgens nieuwe richtlijnen – dat is winst. Nu de politie en vooral de media nog, want zij hebben een heel belangrijke functie in de beeldvorming.

1.18 Tekort aan woningen kan bijdragen aan spanningen in thuissituaties

Schaarste op de woningmarkt en gebrek aan bestaanszekerheid bij ouders vormen een ernstige bedreiging voor een veilige thuissituatie.

Er is een tekort op de huizenmarkt, wat veiligheid en stabiliteit in de thuissituatie onder druk zet.

Nederland kampt met een groot tekort aan woningen; in 2024 wordt een tekort van ruim 390.000 woningen verwacht; overvolle huizen worden gezien als bedreiging voor veilig en gezond opgroeien.

Hulpverlening bij huisvestingsproblemen is veelal reactief: pas wanneer gezinnen bijna dakloos zijn, wordt opvang of urgentie geregeld; vóór die tijd wordt het belang van kinderen nauwelijks meegewogen.

Mensen die willen scheiden, maar voor wie het lastig is om een ander huis te vinden in de huidige markt. Door nog lang samen onder één dak te wonen kunnen de spanningen oplopen en daardoor kan ook onveiligheid ontstaan.

Nieuwe cijfers (Kansfonds, oktober 2023): verborgen dakloosheid (gezinnen die tijdelijk bij anderen inwonen) is hoger dan gedacht.

Financiële instabiliteit en gebrek aan (vaste) huisvesting vormen een veiligheidsrisico en zijn een belemmering voor terugplaatsing.

In 2023 zijn regio's gestart met 'situatiepunten' bij woonruimteverdeling om urgente gezinssituaties explicieter mee te wegen.

Er wordt gewerkt aan nieuwe huisvestingswetgeving waarin vrouwen die na opvang slachtoffer zijn van geweld als prioriteitsgroep worden genoemd, tegen de achtergrond van schaarste aan betaalbare woningen.

Hoofdstuk 2. Trends en ontwikkelingen in de omvang en complexiteit van de problematiek

2.1 Omvang en complexiteit problematiek

In 2017 had naar schatting 3% van de kinderen te maken met kindermishandeling; ongeveer 1% van alle kinderen kreeg te maken met jeugdbescherming of jeugdreclassering (ruim 40.000 jeugdbeschermingsmaatregelen en 9.000 jeugdreclasseringsmaatregelen in 2018).

Uit onderzoek blijkt voorzichtig dat het aantal mishandelde kinderen de afgelopen jaren gelijk is gebleven of licht is gedaald.

Grote omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling: in Nederland worden jaarlijks 820.000 volwassenen (16+) slachtoffer van herhaald huiselijk geweld en 90.000–127.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling.

Gemelde kindermishandeling is toegenomen: van 107.000 slachtoffers in 2005 naar 119.000 in 2010, vooral door grotere bewustwording.

Onderzoek laat zien dat de prevalentie van kindermishandeling niet aantoonbaar is afgenomen, ondanks het toegenomen aantal meldingen.

Voor kinderverwaarlozing wordt geen afname geconstateerd in de derde cohortstudie; dit blijft even vaak voorkomen.

Het aantal kinderen dat naar het speciaal onderwijs gaat, jeugdhulp krijgt of thuiszitter wordt is sterk toegenomen in de afgelopen jaren. Deze groei impliceert dat er thuis vaker problemen of onveiligheid worden gesignaleerd.

Ongeveer 20% van de jeugdigen met een jeugdreclasseringsmaatregel heeft een onveilige thuissituatie met veel thuisproblemen (o.a. huiselijk geweld, misbruik, mishandeling).

In gezinnen onder jeugdbescherming doen zich vaak ernstige gewelds- en dreigingssituaties voor (bijv. wapenbezit, agressie), en in minstens 70% van deze gezinnen is vermoedelijk sprake van psychiatrische problematiek bij ten minste één volwassene.

De commissie signaleert toenemende druk op jeugdzorg door complexere problematiek en maatschappelijke verwachtingen.

De complexiteit van de zorgvraag neemt toe.

In 2016 rapporteerde de Rijksoverheid dat jaarlijks ongeveer 50 mensen de dood vinden door huiselijk geweld en dat men er, ondanks aandacht voor preventie en hulpverlening, niet in slaagt om het aantal overlijdens terug te dringen.

Het aantal ouderen (75+) neemt sterk toe; dat kan ook betekenen dat het aantal ouderen dat mishandeld of uitgebuit wordt, toeneemt.

Nederland vergrijst door een toenemende levensverwachting en een structureel lager aantal geboorten; met het ouder worden neemt hulpbehoefendheid en kwetsbaarheid toe.

De veronderstelling is dat met de toenemende vergrijzing, het langer thuis blijven wonen van ouderen en de groeiende nadruk op zelfredzaamheid het probleem in de toekomst kan verergeren (bij onvoldoende grip op preventie en interventie).

Bij 50% van de betrokken gezinnen duurt het geweld voort tot 1,5 jaar na een melding bij Veilig Thuis.

Er is nauwelijks verbetering in het welzijn van volwassenen een jaar na de melding; geen significante afname van algemene traumaklachten (alleen veiligheidsbeleving van vrouwen vooruit).

Sinds 2012 is het aantal diagnoses in de geestelijke gezondheidszorg sterk gestegen door veranderde verzekeringscriteria bij verzekeraars.

Er zijn aanwijzingen dat jeugdhulptrajecten steeds langer duren. Een onderzoek is gestart om de ontwikkeling van de trajectduur en de oorzaken hiervan in kaart te brengen.

2.2 Toename van meldingen

Er is een sterke en langdurige stijging van het aantal meldingen van kindermishandeling en huiselijk geweld sinds de jaren zeventig.

Aantal meldingen huiselijk geweld en kindermishandeling: 127.410 in 2021, met een lichte daling in 2020–2021 na een eerdere toename (2017–2019).

Structurele toename van meldingen (en ernst): het aantal meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling blijft structureel toenemen, en meldingen worden soms ook ernstiger.

Het aantal meldingen is sterk toegenomen: van circa 400 per jaar in 1972 tot ongeveer 125.000 per jaar nu. Deze stijging komt vooral doordat het begrip kindermishandeling is verbreed (inclusief emotioneel misbruik, verwaarlozing, seksueel misbruik, getuige huiselijk geweld) en doordat het maatschappelijke bewustzijn toeneemt.

Het aantal meldingen bij Veilig Thuis is zeer hoog en blijft structureel groot, met landelijk circa 130.000 meldingen per jaar.

Stijgende instroom van meldingen bij Veilig Thuis, soms met 20% toename in een jaar.

Meldingen worden complexer en ernstiger, vragen meer tijd en inzet.

Tijdelijke maatregelen zoals ‘full focus-weeken’ leveren geen structurele oplossing.

2.3. De vraag naar en het aanbod van hulp

Het aantal jongeren dat jeugdhulp ontvangt blijft stijgen.

Het aantal jeugdhulpaanbieders groeit.

Groei jeugdhulpgebruik, maar de effectiviteit van de hulp is goeddeels onbekend.

Wij durven niet buiten de lijnen te lopen. Wij zeggen geen 'nee' als mensen om hulp vragen.

Toename van kinderbeschermingsmaatregelen: instroom jeugdbescherming neemt toe; nieuwe verzoeken tot ondertoezichtstelling stijgen sinds de Jeugdwet weer richting niveau 2013 (daling lijkt te stabiliseren).

Jeugdhulpgebruik nam verder toe, waardoor langere wachtlijsten ontstonden (met name gespecialiseerde vormen).

In 2018 hadden ruim 40.000 jeugdigen een kinderbeschermingsmaatregel; aantallen zijn sinds 2015 nagenoeg stabiel en de druk blijft hoog.

Nederland heeft verhoudingsgewijs veel jeugdzorg, maar niet meer ernstig zieke of mishandelde kinderen dan andere landen.

Uitbreiding van het recht op hulp: In 1989 bestond er nog geen wettelijk recht op jeugdzorg; inmiddels (via de Jeugdwet 2015) hebben gemeenten een zorgplicht voor vrijwel alle hulpvragen – zelfs bij lichte problemen.

In 2019 verbleven bijna 5.000 kinderen in de vrouwenopvang of maatschappelijke opvang.

Groeiende bewustwording en versterking van sociale norm kunnen tijdelijk tot stijging van geregistreerde cijfers leiden (nieuwe signalering/duiding).

Sinds 2015 is sprake van een sterke toename van zorggebruik en crisisaanmeldingen, waaronder spoedmaatregelen.

Toename van crisissituaties: er zijn aanwijzingen voor een stijging in het aantal spoedverzoeken en crisisplaatsingen van jeugdigen.

De vraag naar lichte (ambulante) jeugdhulp stijgt.

Eind 2024 wachtten bijna 900 kinderen op een pleeggezin, wat wijst op een tekort aan pleegouders.

Door tekort aan pleeggezinnen verblijven kinderen langer in een onwenselijke of onveilige thuissituatie; eind 2024 wachtten bijna 900 jeugdigen op een pleeggezin.

Het aantal jeugdigen in jeugdhulp in strafrechtelijk kader daalt, maar de groep die hulp krijgt heeft vaak complexe problemen (multiprobleem gezinssituaties).

Tegelijkertijd blijft de lichte ambulante jeugdhulp toenemen, zowel in aantal cliënten als in aanbod.

Voogdijmaatregelen blijven al jaren stijgen.

Langdurig verblijf in grote instellingen is onwenselijk; toch is het aantal gesloten plaatsingen gestegen in 2017.

2.4 Het budget voor en uitgaven aan de jeugdzorg

De uitgaven aan jeugdzorg zijn aanzienlijk toegenomen, zonder dat de vraag is afgenomen. De vraag naar zorg blijft groeien en wordt als “oneindig” beschouwd als er geen beperkende maatregelen worden genomen.

De uitgaven aan jeugdzorg zijn de afgelopen jaren fors gegroeid.

Tussen 2014 en 2019 is het landelijke budget voor jeugdzorg ruim anderhalf keer zo groot geworden, maar deze toename is scheef verdeeld over regio's.

Sinds 2015 is het budget voor jeugdzorg fors gestegen, zonder dat veiligheid aantoonbaar structureel verbetert.

Hoofdstuk 3. Trends en ontwikkelingen in de invulling van het begrip ‘huiselijke onveiligheid’

3.1 Het begrip is ruimer geworden en de normen zijn veranderd

3.1.1 Rechten van kinderen en volwassenen

Toename van ethische en juridische aandacht voor kinderrechten. Integratie van kinderrechten in afstammings- en gezagsrecht.

Meer nadruk op kindrechten in beleid. Kinderrechtenkader wordt als uitgangspunt genoemd voor verbetering.

Het toekomstscenario is mede geënt op internationale verdragen (EVRM, IVRK, Verdrag van Istanboel) die het recht van kinderen én volwassenen op bescherming tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld waarborgen.

3.1.2 Het begrip kindermishandeling

De definitie van kindermishandeling wordt steeds breder. De grond voor een ondertoezichtstelling is steeds breder geworden. De definitie van jeugdhulp in de Jeugdwet is veel breder dan in de Wet op de Jeugdzorg. Het begrip kindermishandeling is steeds verder opgerekt, waardoor ook minder ernstige of ambigue situaties onder meldingsplichtige definities vallen. Brede maatschappelijke definities van kindermishandeling zijn één-op-één overgenomen in wetgeving, wat problematisch is bij inzet van staatsmacht.

Lange tijd was pedagogische tuchtiging, waarbij kinderen werden gestraft met fysiek geweld, geaccepteerd. Pas in 2007 is in het Burgerlijk Wetboek opgenomen dat ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of vernederende handelingen mogen toepassen.

In 2007 is lichamelijk en geestelijk geweld in de opvoeding expliciet wettelijk verboden (“geweldloze opvoeding”); ook is in 2009 de Wet tijdelijk huisverbod ingevoerd.

Het begrip kindermishandeling heeft zich in de tijd gewijzigd: oorspronkelijk lag de nadruk op fysiek geweld; tegenwoordig is het begrip veel breder.

Definities van kindermishandeling zijn in de loop der tijd steeds verbreed, van lichamelijk geweld naar ook emotionele verwaarlozing en getuige zijn van huiselijk geweld.

Begripsverruiming van kindermishandeling. Steeds meer verschijnselen vallen onder het begrip, van fysiek geweld tot verwaarlozing en opvoedfouten.

De definities van onveilige thuissituaties zijn uitgebreider geworden. Wat onder kindermishandeling valt, de grond voor ondertoezichtstelling, en de definitie van jeugdhulp zijn door wijzigingen in wetgeving sinds 2013 steeds verder verbreed.

De ontwikkeling van het kind staat tegenwoordig centraler. Gedrag van ouders dat de kinderonwikkeling schaadt, en het getuige zijn van partnergeweld worden nu expliciet gezien als vormen van kindermishandeling.

Er is een trend dat milde problematiek en gebruikelijke opvoed- en opgroei problemen steeds sneller worden gelabeld als jeugdhulpvraag.

Eerst lag de focus vooral op huiselijk geweld en kindermishandeling; daar zijn steeds meer onderwerpen bij gekomen, zoals ouderenmishandeling, eer gerelateerd geweld, online vormen van geweld in afhankelijkheid en de relatie tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld.

Er is toenemende aandacht voor de veiligheid van ongeboren kinderen bij signalen van middelengebruik en psychische problematiek.

Opvattingen over kindermishandeling zijn verbreed; ouderlijk fysiek geweld geldt niet langer als legitiem corrigerend middel.

Groeiende aandacht voor rechten van het kind. Focus op 'zeven kernen van goed ouderschap' en kindgerichte wetgeving.

3.1.3 Het begrip huiselijk geweld, onder andere intieme terreur

Tot 1957 was de vrouw handelingsonbekwaam en pas in 1970 is de man niet meer officieel het hoofd van het gezin. Tot 1991 werden vrouwen niet strafrechtelijk beschermd tegen verkrachting binnen het huwelijk.

In het Nederlandse beleid werd in 2002 de term huiselijk geweld geïntroduceerd om de samenhang tussen kindermishandeling en andere vormen van geweld in de privésfeer te benadrukken; de termen huiselijk geweld en kindermishandeling zijn naast elkaar blijven bestaan.

Op 1 augustus 2014 is het Verdrag van Istanbul in werking getreden, gericht op het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en op het beschermen van slachtoffers en het vervolgen van plegers.

De nieuwe Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling is op 1 maart 2022 in werking getreden.

Op 24 mei 2024 is EU-Richtlijn 2024/1385 inzake de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Het eerste evaluatierapport van GREVIO geeft aan dat we in Nederland nog maar aan het begin staan van de naleving van het Verdrag van Istanbul; gendersensitiviteit is slechts mondjesmaat aanwezig en er ontbreken richtlijnen rond wegen van geweld bij omgang en gezag.

Er is (EU-)ontwikkeling naar een richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld: op 6 februari 2024 is een voorlopig politiek akkoord bereikt; rond 2027 wordt uitvoeringswetgeving voorzien.

De kind- en gezinsbescherming richt zich niet alleen op het kind maar ook op de bescherming van volwassenen; het maken van onderscheid tussen situaties met of zonder kinderen wordt ongewenst geacht.

Aandacht voor veiligheid van volwassenen zonder kinderen.

Er is gekozen voor een brede “0–100 jaar” blik in de kind- en gezinsbescherming, zodat de samenhang in de aanpak van veiligheid in de thuissituatie gewaarborgd is.

Huiselijk geweld wordt steeds breder herkend en omvat meer dan alleen fysiek geweld, zoals intieme terreur, stalking en ouderenmishandeling.

Er is groeiende erkenning dat huiselijk geweld niet alleen fysiek is, maar ook psychisch, emotioneel en relationeel van aard is.

Meer erkenning dat ook emotioneel en psychisch geweld blijvende schade kan veroorzaken.

Psychisch huiselijk geweld (intieme terreur) wordt inmiddels erkend als serieuze vorm van geweld.

Door aandacht voor intieme terreur is er meer focus op ongelijke machtsverhoudingen en (psychisch) geweld dat kan voortduren tijdens/na scheiding; dwingende controle wordt beter herkend als gevaar.

Rechters en andere professionals besteden recent meer aandacht aan geweld in afhankelijkheidsrelaties; interventies zoals mediation worden contraproductief gezien in situaties van intieme terreur.

Er is meer aandacht nodig voor verschillen in soorten partnergeweld en kindermishandeling; bij ‘intieme terreur’ voelt het slachtoffer en eventuele kinderen zich continu bedreigd en onveilig.

De factsheet ‘Intieme terreur’ is in februari 2022 door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) goedgekeurd.

Op dit moment is er in Nederland veel aandacht voor psychisch geweld, waaronder ook dwingende controle (coercive control¹).

In 2008 werd ‘coercieve controle’ als relatief zeldzaam beschouwd; recent onderzoek toont dat inmiddels één op de drie meldingen bij Veilig Thuis dwang en controle betreft.

Onbehoorlijke beïnvloeding (“undue influence”) is in het buitenland meer bekend maar binnen Nederland nog nauwelijks.

Terminologie verschoof naar bredere termen (partnergeweld/huiselijk geweld) met erkenning van geweldspatronen en dat ook mannen slachtoffer kunnen zijn.

¹ Coercieve controle (dwingende controle of intieme terreur) is een patroon van overheersend gedrag binnen een relatie, gericht op het creëren van angst, afhankelijkheid en isolatie. Het is een vorm van huiselijk geweld waarbij psychische manipulatie en dwang de vrijheid van het slachtoffer ontnemen, vaak zonder dat fysiek geweld aan te pas komt.

In Nederland bestaat geen pendant van de Forced Marriage Protection Order (FMPO).

Huwelijksdwang.

In het verleden werd het strafrecht wel ingezet bij vrouwelijke genitale verminking, maar de vervolging mondde uit in vrijspraak.

3.1.4 Intergenerationele overdracht

Aandacht voor intergenerationele overdracht van geweld en trauma.

Er ontstaat meer bewustzijn van intergenerationele effecten van onveilig opgroeien en het belang van een stabiele basis voor kinderen.

Meer aandacht voor multiproblematiek, trauma en intergenerationele overdracht van geweld.

Er is een langdurige, door overheid en inspecties aangewakkerde focus op kind veiligheid, waarbij het veiligheidsbegrip steeds breder wordt gezien.

Er is een beleidsmatige beweging zichtbaar richting integrale benadering van geweld en zorg over de gehele levensloop ('0 tot 100').

3.1.5 Geweld tussen partners

Sinds begin deze eeuw spreken we niet meer over vrouwenmishandeling maar over partnergeweld, huiselijk geweld, geweldspatronen of geweldsdynamiek in een relatie.

Ook groeit het aandeel huishoudens zonder kinderen waar veiligheidsproblematiek speelt binnen de proeftuinen.

De aandacht voor onveiligheid van kinderen in complexe (ex-)partnerrelaties is toegenomen, maar niet altijd voldoende; soms ontbreekt het besef dat partnergeweld ook kindermishandeling is.

3.1.6 Verstandelijk gehandicapten

Groeiende aandacht voor seksueel misbruik bij verstandelijk beperkte kinderen. Gemeenten als Rotterdam en Tilburg nemen dit op in beleid.

In 2023 is voor organisaties in de langdurige zorg voor mensen met een beperking een verplichting ingevoerd om een aanpak te ontwikkelen voor preventie van fysieke en emotionele geweldsvormen en adequate respons.

3.1.7 Ouderen

In de afgelopen vier decennia is er steeds meer aandacht voor ouderenmishandeling, maar het is nog moeilijk om zicht te krijgen op het werkelijke aantal slachtoffers en op de ontwikkeling van de problematiek.

Er rust volgens experts en professionals nog steeds een taboe op ouderenmishandeling.

In de afgelopen decennia is er groeiende aandacht voor ouderenmishandeling geweest, maar dit heeft ook geleid tot een wildgroei aan definities en variërende categorisering; honderden/duizenden

prevalentiestudies met diverse methoden leveren grote variatie in prevalentiecijfers en maken vergelijken lastig.

In instellingen groeit het bewustzijn dat ook daar ouderenmishandeling kan plaatsvinden en wordt het onderwerp meer bespreekbaar.

Ouderenmishandeling heeft qua erkenning van vormen een ontwikkeling doorgemaakt: aanvankelijk vooral aandacht voor fysieke mishandeling, daarna ook voor psychische mishandeling; momenteel worden vaak meerdere vormen onderscheiden (o.a. financieel, psychisch, fysiek, seksueel, verwaarlozing).

Door veranderingen in de langdurige zorg blijven ouderen langer thuis wonen en wordt meer gevraagd van de mensen om hen heen; professionele hulp wordt vooral ingezet als er geen eigen netwerk is, waardoor de kans dat mishandeling niet wordt opgemerkt toeneemt.

Er is aandacht voor mishandeling van ouderen (bijvoorbeeld spotjes op TV om het publiek bewust te maken), terwijl wetenschappelijk onderzoek schaars is.

3.1.8 Achterlating

Aandacht voor achterlating neemt toe, maar achterlating is als onderwerp nauwelijks onderzocht; definities verschillen en in definities is weinig aandacht voor gevolgen.

3.1.9 Van kindgericht naar gezinsgericht

Er is een zichtbare verschuiving van een kindgerichte naar een gezinsgerichte benadering (0-100): de pilots richten zich op de veiligheid van alle leden van het huishouden, ongeacht de leeftijd.

3.2 Toegenomen maar ontoereikende bewustwording over geweld tegen vrouwen

Er is toenemende maatschappelijke en politieke aandacht voor intieme terreur, femicide en niet-fysieke vormen van huiselijk geweld.

Uiteindelijk heeft de strijd om gelijkheid en aandacht voor geweld in de privésfeer geleid tot een paradigmaverschuiving: geweld tegen vrouwen in relaties werd niet meer gezien als (enkel) een privézaak maar als een maatschappelijk probleem.

Het Openbaar Ministerie gebruikt de term femicide in het requisitoir; daar is deze beweging al zichtbaar.

Steeds meer wordt de term femicide gebruikt en wordt er gesproken over (ex-) partnerdoding en gerelateerde kindermishandeling.

Er is nu veel meer bewustzijn van wat femicide is vergeleken met drie jaar terug, mede dankzij media en betrokkenen. Maar dat is gewoon nog niet genoeg – het zit nog niet voldoende in ons systeem.

We leren steeds meer over hoe risico's op femicide goed en tijdig kunnen worden gesignaleerd en beoordeeld.

Door toegenomen wereldwijde belangstelling wordt het woord femicide nu zo breed en divers toegepast dat het zich moeilijk laat vertalen naar wetgeving, onderzoek of beleid.

Er is een trend naar meer erkenning van geweld tegen vrouwen als gender gerelateerd fenomeen, gekoppeld aan ongelijkheid tussen vrouwen en mannen.

3.3 Inzicht in de invloed van gender

In steeds meer regio's en bij verschillende organisaties wordt aandacht geschonken aan gender; gender speelt een belangrijke rol bij het ontstaan en voortduren van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling.

Schadelijke gendernormen kunnen geweld in stand houden.

Er wordt bijna altijd over ouders gesproken, en nauwelijks over moeders en vaders, terwijl de positie en verantwoordelijkheid van moeders en vaders maatschappelijk gezien verschilt.

Pas recent komt meer aandacht en wetenschappelijk onderzoek naar de samenhang tussen kindermishandeling en geweld in relaties, en voor een integrale en systeemgerichte aanpak met aandacht voor alle gezinsleden; oog voor genderverschillen is hierbij (nog) niet vanzelfsprekend.

3.4 Medicalisering

Normaal gedrag wordt sneller geproblematiseerd en gelabeld als stoornis.

Sinds circa 2013 worden termen als "normaliseren" en "de-medicaliseren" veelvuldig in beleid gebezigd, maar tegelijkertijd ziet men juist een toename in medicalisering en psychologisering van opvoedingsproblemen.

Hoofdstuk 4. Trends en ontwikkelingen in het denken over de rol van overheid, ouders, netwerk en de samenleving in het zorgen voor veiligheid thuis

4.1 Naar de overheid en instanties kijken

Er is een trend dat de verantwoordelijkheid voor opvoeding steeds meer verschuift van het gezin naar de overheid en professionals. De rol en verwachtingen van de overheid in kwesties thuis/opvoeding zijn de laatste jaren flink gegroeid.

Onrealistische verwachtingen en doelstellingen. De ambitie van nul uithuisplaatsingen wordt door media en politiek opgepakt en leidde tot de vraag “wanneer is het zover?”. Er bestaat een idiote verwachting dat kinderen nooit uit huis geplaatst zouden hoeven worden. Dit legt volgens de sprekers een hoge druk op ambtenaren en uitvoerders in de jeugdzorg.

De sprekers benadrukken dat in de praktijk soms wél een uithuisplaatsing nodig is.

In de politiek zie je bij een incident dat direct wordt gekeken naar wie hier heeft gefaald. In de Wvvgz wordt de staatssecretaris niet direct aangesproken, maar de jeugdzorg wel: los het op! Dan ontstaat weer het denken in maakbaarheid. Als in België iets misgaat, dan wordt gezegd: waar was het eigen netwerk van het gezin / huishouden? In Nederland: waar waren de overheidsorganisaties? We hebben een grote broek aangetrokken. In Nederland gaan we eerder naar een hulpverlener dan naar een vriendin.

Iedereen is van stoel verschoven: het ouderlijk gezag verschuift naar de overheid, en de overheid is de afgelopen 25 jaar overgestapt van systeem- naar casussturing. Dit terwijl de overheid er voor de grote groep is en oplossingen voor de gehele maatschappij zijn, niet voor uitzonderlijke casussen als in Vlaardingen.

Overheid en instanties worden verantwoordelijk geacht om in te grijpen bij conflictueuze thuissituaties; druk neemt toe om meer maatregelen te nemen.

4.2. De rol van ouders

We denken vanuit de overheid dat we het moeten oplossen, maar dat moet in eerste instantie bij het gezin of een persoon zelf liggen.

Als je vraagt naar het sociale netwerk... Waar zijn de ouders eigenlijk? Dat is bijna een impertinente vraag. We moeten eerst naar de ouders kijken.

Ouders eisen dat hun kinderen geholpen worden. Ze vinden dat ze daar recht op hebben. Maar als je met hen in gesprek wilt over de oorzaken, en welke rol zij daar zelf in spelen, dan geven ze niet thuis.

4.3 De rol van het netwerk en de samenleving

Het belang van een netwerk van gehechtheidsrelaties als “cruciaal vangnet”: familie en andere vertrouwde volwassenen worden vaker betrokken bij veiligheid en opvang.

Er is meer nadruk op versterken/benutten van sociale netwerken en preventie.

Mentorprojecten, steungezinnen en mantelzorgers (in 2023 ca. 1,9 miljoen mensen) dragen volgens het rapport bij aan verbinding en ondersteuning.

Toenemende aandacht voor een stevige pedagogische basis: mobiliseren van contacten in het eigen sociale netwerk als steun voor ontwikkeling.

Ongeveer de helft van alle pleeggezinnen is een netwerkpleeggezin (plaatsing bij familie/bekenden).

Er is een groeiend besef dat de hele samenleving (onderwijs, buurtteams, ouders) verantwoordelijk is voor een veilige leefomgeving van kinderen, in plaats van alleen de jeugdzorg.

Het belang van een netwerk van gehechtheidsrelaties als cruciaal vangnet: familie en andere vertrouwde volwassenen worden vaker betrokken bij veiligheid en opvang.

Er is meer nadruk op versterken/benutten van sociale netwerken en preventie.

Mentorprojecten, steungezinnen en mantelzorgers (in 2023 ca. 1,9 miljoen mensen) dragen volgens het rapport bij aan verbinding en ondersteuning.

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) pleit ervoor om jeugdbescherming op te vatten als een verantwoordelijkheid van iedereen (dus niet alleen formele instanties; ook burens, familie, sportcoach, docent, huisarts).

Steeds meer wordt erkend dat bescherming van jeugd en gezin een verantwoordelijkheid van iedereen is; ook het informele netwerk speelt een rol om zorgen bespreekbaar te maken en samen oplossingen te vinden.

Ik mis de mensen die meehielpen een wijk op te bouwen. Zoals opbouwwerkers, ouderwetse jongerenwerkers of initiatieven als Opzoomer Mee.

“Veiligheid is de verantwoordelijkheid van iedereen”. Men staat nog aan het begin van systematisch met alle betrokkenen veiligheidsplannen opstellen.

Hoofdstuk 5. Trends en ontwikkelingen in het denken over bescherming en zorg, en over de aanpak van onveiligheid

5.1 Golfbewegingen in de jeugdzorg

Over de lange termijn zie je een golfbeweging van 'extremen', in scholen en in tijd.

Verschillende 'scholen', van enerzijds zo preventief en risicomijdend mogelijk ingrijpen (in plaats van proportioneel aanmodderen met mogelijke escalatie in gezin tot gevolg).

tot anderzijds pas ingrijpen / überhaupt bemoeien als het echt niet anders kan, dus pas bij zeer ernstige gevallen, terwijl je dan heel veel al ontstaan leed niet voorkomt, hooguit toekomstig leed vermindert. En ook in de tijd, naar aanleiding van incidenten, maatschappelijke ontwikkelingen. Na een dood kind: "meldplicht!" Bij twijfel ingrijpen!

In welke golf zitten we nu? Door dat scherp te houden kun je er grip op houden in plaats van erin te verdrinken.

Er bestaan golfbewegingen in het denken over uithuisplaatsing, waarbij periodes van nadruk op hechting en stabiliteit worden afgewisseld met hernieuwde focus op terugkeer naar biologische ouders.

Benadering verschoof van welzijn naar veiligheid (o.a. Veilig Thuis 2015; meldcode 2013/aangescherpt 2019; Geweld hoort nergens thuis).

Rechtsbescherming keert periodiek terug als dominant thema in politiek en media, vaak na incidenten, en verdwijnt daarna weer naar de achtergrond.

In recente jaren (rond 2019–2020) duikt het begrip “pedagogische basis” op in beleidsnota's. Deze ontwikkeling benadrukt dat men de brede opvoedomgeving (gezin, buurt, netwerk) wil versterken om zo de veiligheid en ontwikkeling van jeugdigen thuis te bevorderen, in plaats van direct formele jeugdzorg in te zetten.

Discussies over aparte wetgeving voor jeugd versus brede wetgeving voor het sociaal domein keren cyclisch terug.

Sinds het begin van de twintigste eeuw kent de kinderbescherming een slingerbeweging tussen rechterlijke nabijheid en juridische afstand tot gezinnen.

5.2. Veiligheid kind en ontwikkeling kind

Nederland kiest in de aanpak van huiselijk geweld steeds nadrukkelijker voor veiligheid en hulpverlening boven straf en repressie.

In het Toekomstscenario verschuift de focus van beoordelen en sanctioneren naar faciliteren, ondersteunen en versterken van gezinnen.

Stijgende aandacht voor 'kindveiligheid' en regie: veiligheid van kind geldt nu als eerste prioriteit, soms ten koste van ouders.

Veiligheid van het kind heeft prioriteit in de jeugdhulpverlening, ook als ouders in onmacht handelen.

Verharding van beleid na Savanna-zaak: Prioriteit is verschoven naar veiligheid van het kind boven gezinsbehoud.

De aandacht in de jeugdbescherming is de afgelopen jaren verschoven van de ontwikkeling van het kind naar de veiligheid van het kind. Veiligheid en een bedreigde ontwikkeling zijn echter niet identiek: een kind kan veilig zijn maar toch in zijn ontwikkeling ernstig bedreigd worden (en omgekeerd).

5.3 Zicht op de vergaande gevolgen van onveiligheid, de duur ervan, en de tijd benodigd voor herstel

Er komt meer aandacht voor de langdurige impact van huiselijk geweld op het zenuwstelsel en het dagelijks functioneren van slachtoffers.

Er groeit bewustzijn dat herstel na huiselijk geweld jaren kan duren en niet lineair verloopt.

Nadruk ligt op wegnemen van acute onveiligheid; structurele onveiligheid in het gezin blijft vaak bestaan.

5.4 Hulpverlening als recht

Te veel mensen vragen om hulp omdat ze denken dat ze daar recht op hebben; maar dat je het recht hebt betekent niet dat die hulp ook echt nodig is en dat je die hulp ook echt krijgt. De kanteling die gemaakt moet gaan worden in het systeem is dat wij ook accepteren dat bepaalde dingen nu eenmaal horen bij het leven.

Je hebt niet altijd recht op hetzelfde, je hebt recht dat wij je zo goed mogelijk helpen. We kunnen geen garanties geven, het leven is soms kut. Voor iedereen is soms wat anders nodig.

Er is een groeiend inzicht dat met minder kinderen in de zware zorg de kwaliteit en intensiteit van hulp voor de écht kwetsbaren omhoog kan. Momenteel bestaat de zorg dat door het grote aantal gevallen de kwaliteit onder druk staat. Het streven is dat beperking van instroom gepaard gaat met verbetering van de zorg voor kinderen die werkelijk niet thuis veilig kunnen opgroeien.

5.5 Het denken over een effectieve aanpak

5.5.1 De bepalende rol van maatschappelijke ongelijkheid

Er moet meer ingezet worden op “brede welvaart” ten behoeve van meer kansgelijkheid.

Er is een ongelijkheid in wie waar in de zorg terecht komt. We bedenken oplossingen, en koppelen die aan ons beeld van mensen. Daarin erkennen we te weinig de verschillen in macht en diversiteit van achtergronden. Ook het verschil in toegankelijkheid: weten waar je hulp kan zoeken. Mensen met een migratieachtergrond en zeker vluchtelingen vrouwen komen in de vrouwenopvang, omdat ze de weg naar hulp niet kennen en daarom veel te laat hulp zoeken. En wie goed is opgeleid en voldoende middelen heeft, kan heel eenvoudig naar de GGZ.

De mondigheid van burgers speelt ook een rol. Sommige gezinnen zijn beter in staat hulp te mobiliseren om hun kinderen buiten de jeugdbescherming te houden. Ze weten beter waarop ze ja of nee kunnen zeggen. Die ouders zijn in staat hun hoogbegaafde zoon vanuit de zorgplicht van een school op het gymnasium te houden, ondanks dat de zoon op andere vlakken erg achterloopt.

We weten inmiddels veel over risicofactoren voor huiselijk geweld en kindermishandeling, zoals eenoudergezinnen en armoede. Tegelijkertijd moeten we ook de ogen niet sluiten voor gezinnen die buiten dit stereotype beeld vallen, ook in Bloemendaal komt het voor.

Nog steeds is stelsels lang al de conclusie dat de meest kwetsbare gezinnen aan het kortste eind trekken. De kinderscherming komt van de welgestelde edelen. Daar behoren we allemaal toe; we zorgen goed voor onszelf en oordelen over de ander, van ‘nou die kunnen hun kinderen dit niet geven en daar moeten we iets voor gaan bedenken’. Maar uiteindelijk zijn het de kindjes in Haarlem / Bloemendaal die het meeste geld opsnoepen van het jeugdbudget, want ze hebben allemaal etiketjes nodig om te laten zien dat hun kind een hele goede reden heeft waarom het geen VWO doet. Maar dat gesprek met elkaar aan gaan, ga dat maar eens doen.

De toeslagen affaire heeft enorme indruk gemaakt op de manier van kijken. De toeslagen affaire heeft wel een positieve invloed gehad want er werd ineens op een andere manier gekken naar wat je kan verwachten van mensen. Er zijn ook heel veel trieste dingen blootgelegd.

5.5.2 Het belang van preventie en van vroege signalering en interventie

Onderzoek benadrukt het belang van vroege interventie en langdurige begeleiding om gezondheidsschade te beperken.

Er is steeds meer aandacht voor het belang van de vroege kindertijd (o.a. de eerste 1000 dagen, Infant Mental Health) en zo vroeg mogelijk passende adviezen aan ouders.

Er is groeiende aandacht voor daderprofielen en vroegtijdige waarschuwingssignalen die voorafgaan aan ernstige geweldsescalatie en femicide.

Er ontstaat meer aandacht voor preventie via opvoeding, relationele vorming en onderwijs aan jongeren.

Door een aanhoudend hoge instroom van hulpvragen blijft de druk op de jeugdzorg groot; te weinig preventie en het niet tijdig aanpakken van onderliggende problemen dragen bij aan deze aanhoudende toestroom.

Vroeg en domein overstijgend handelen voor LVB-jongeren om criminaliteit en uitval te voorkomen.

In de context van preventie worden KOPP/KOV-groepen genoemd voor kinderen van ouders met verslaving of psychische problemen.

Er is behoefte aan preventief hulpaanbod voor forensische jeugdigen en zorg in situaties van ernstige bedreiging, trauma of criminele uitbuiting.

Preventie en 'vroegsignalering' krijgen nog onvoldoende prioriteit in beleid en praktijk.

Vroeg en domeinoverstijgend handelen voor LVB-jongeren om criminaliteit en uitval te voorkomen.

5.5.3 Risico-taxatie

Sterke focus op risicogericht werken: een klein voorval wordt sneller gezien als signaal van ernstige misstanden.

Toename gebruik van risicotaxatie-instrumenten: professionalisering van beoordeling.

Sinds 2023 is het risicotaxatie-instrument HAvik in gebruik genomen ter vervanging van de ARAI, wat een belangrijke verandering betekent in de manier waarop risico's worden beoordeeld.

Noodzaak tot structurele borging van veiligheidsplannen en risicotaxatie in de uitvoering.

Veel lokale teams worden nog onvoldoende gefaciliteerd in het gebruik van instrumenten voor risicotaxatie en veiligheidsplannen; ondersteuning bij het gebruik verschilt.

5.5.4 Maakbaarheid en veerkracht

Er ontstaat meer erkenning dat veiligheid niet volledig maakbaar is en dat veerkracht een realistischer en effectiever aangrijpingspunt kan zijn.

5.5.5 Het belang van een brede en systeemgerichte aanpak

Groeiende aandacht voor gezamenlijke aanpak van gezinnen waar medische en sociale risico's samenkomen (armoede, GGZ-problematiek, kind-veiligheid).

'Vroegsignalering' van betalingsachterstanden wordt opgezet met samenwerking tussen partijen en gemeenten.

De aandacht verschuift van uitsluitend kindgerichte interventies naar het betrekken van ouders en bredere opvoedcontext.

We hebben steeds meer inzicht in achterliggende problemen. Een meer integrale visie op problemen in gezinnen. Zowel GGZ als veiligheidspartners hebben belang bij meer samenwerking met sociaal domein en meer aandacht voor bestaanszekerheid. In regio's waar het relatief goed gaat bij inzet jeugdhulp, wordt breder naar de context gekeken van een gezin en wordt dit geoperationaliseerd in alle aspecten en lagen.

Steeds meer gezinsgericht werken, niet alleen focus op het kind.

5.5.6 Toenemende aandacht voor structurele patronen van huiselijk geweld. Verschuiving van incidentgericht naar systeemgericht werken.

Trend naar geïntegreerde, langdurige ondersteuning die beschermings- en welzijnssectoren overbrugt om veiligheid te waarborgen.

De gezinsgerichte, integrale aanpak blijft leiden tot aanzienlijk minder uithuisplaatsingen en andere gedwongen maatregelen.

De aanpak van huiselijk geweld is tegenwoordig multidisciplinair en systeemgericht, met name in complexe zaken.

De ontwikkeling naar een brede aanpak van huiselijk geweld, waarin niet alleen de politie maar ook verschillende andere organisaties een rol spelen, is belangrijk voor het effectiever kunnen bestrijden van verschillende vormen van huiselijk geweld.

Er groeit aandacht voor samenwerking rond bestaanszekerheid, opvoedomgeving en dagelijks leven in plaats van alleen zorginterventies.

De aandacht verschuift van uitsluitend kindgerichte interventies naar het betrekken van ouders en bredere opvoedcontext.

5.5.7 Van standaard naar maatwerk

Verschuiving van standaardaanpak naar meer maatwerkinterventies.

5.5.8 Het belang van vertrouwen en samenwerking met gezinnen

Verschuiving naar relationele en participatieve jeugdbescherming, met nadruk op vertrouwen en samenwerking met gezinnen.

In de praktijk ontstaat meer aandacht voor onderhandelings- en motiverende strategieën vóóordat wordt opgeschaald naar behandeling of dwang.

Er is een bredere beweging zichtbaar waarin professionals zoeken naar een ander paradigma dan afdwingen, namelijk werken vanuit motivatie, perspectief en haalbare stappen.

Hulpverleners zijn bang om de relatie met de ouders te verliezen.

5.5.9 Het belang van informatievoorziening en communicatie

Bewustwording dat informatievoorziening en communicatie kernonderdelen zijn van bescherming.

5.5.10 Het belang van sociale netwerken

Er groeit bewustzijn dat duurzame ondersteuning niet alleen via zorg, maar via versterking van het dagelijks leven en netwerken tot stand komt.

In recente jaren (rond 2019–2020) duikt het begrip “pedagogische basis” op in beleidsnota’s. Deze ontwikkeling benadrukt dat men de brede opvoedomgeving (gezin, buurt, netwerk) wil versterken om zo de veiligheid en ontwikkeling van jeugdigen thuis te bevorderen, in plaats van direct formele jeugdzorg in te zetten.

5.5.11 Collectieve voorzieningen

De nadruk in beleid verschuift van individuele oplossingen naar meer collectieve voorzieningen in wijken.

Continuïteit van zorg om herhaling en terugval te voorkomen

Professionals zetten steeds meer in op het borgen van veiligheid (veiligheidsplannen, toezicht) en op continuïteit van zorg voor gezinnen om terugval te voorkomen.

5.5.12 Dagelijkse veiligheid

Er ontstaat meer aandacht voor concrete, dagelijkse veiligheid in plaats van abstracte risicovoorspellingen.

Een belangrijke verschuiving is gaande naar meer oog voor het eerst vergroten van de actuele veiligheid voordat de focus zich richt op risicogestuurde zorg

5.5.13 Plegers betrekken in de hulpverlening

Er is toenemende aandacht voor het doorbreken van geweldspatronen door niet alleen slachtoffers, maar ook plegers actief te betrekken in hulpverlening.

5.5.14 Echtscheidingen

Er is een verschuiving weg van het uitgangspunt dat ouders altijd gelijke partijen zijn; het eerdere vechtscheidingsframe wordt niet altijd passend geacht bij ernstige conflict- of geweldsituaties.

Toenemende aandacht voor 'kindparticipatie' in complexe scheidingen.

Meer nadruk op het signaleren van onveiligheid en partnergeweld binnen omgangszaken.

5.5.15 Rol pleegouders

Volledige inzet van pleegouders is nu norm; de gedachte dat pleegouders zich niet te sterk zouden mogen binden wordt "een volledig achterhaalde gedachtegang" genoemd.

5.5.16 Vrijwillig en dwang

Anderen geven aan dat juist te lang in vrijwillig kader wordt doorgegaan, waardoor in crisis "hals over kop" (voorlopige) OTS met uithuisplaatsing volgt.

Er werd onterecht of te lang vastgehouden aan lichtere, vrijwillige hulp bij kwetsbare gezinnen terwijl zwaardere interventies nodig waren.

Er is een herkenbaar patroon waarin vastlopende vrijwillige hulpverlening leidt tot opschaling richting dwangmaatregelen zoals OTS.

5.5.17 Drang

Gebruik van 'drang' in vrijwillig kader: lokale teams en gecertificeerde instellingen zetten in de praktijk vormen van bemoeizorg/'drang' in om vrijwillige hulp te laten accepteren.

De wenselijkheid van 'drang' wordt ter discussie gesteld vanwege verwarring over bevoegdheden en aantasting van onafhankelijkheid.

Inzet van drang in het vrijwillig kader kent blijvende zorgen over de inzet van bevoegdheden en de rechtswaarborgen voor kind en ouders.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is opgeleverd, met als kern het perspectief van gezinsgerichte veiligheid.

Wetsvoorstel: jeugdbeschermers (gezinsvoogden) eerder in vrijwillig kader inzetten; ouders “al dan niet met zachte drang” tot vrijwillige medewerking bewegen.

Zorgen over ‘drang’: grens tussen vrijwillig en dwang vervaagt; onduidelijkheid wat onder ‘drang’ moet worden verstaan.

5.5.18 Psychische problemen en herstelacademies

Er is steeds meer aandacht voor het belang van de vroege kindertijd (o.a. de eerste 1000 dagen, Infant Mental Health) en zo vroeg mogelijk passende adviezen aan ouders.

In de afgelopen jaren zijn tientallen herstelacademies en kinderen van ouders met problematiek (KOPP/KOV-groepen) opgericht voor gezinnen waar psychische problemen spelen.

In de context van preventie worden KOPP/KOV-groepen genoemd voor kinderen van ouders met verslaving of psychische problemen.

Traumagerichte behandelingen.

Traumagerichte behandelingen: TF-CGT en EMDR worden gezien als veelbelovend; belangstelling neemt toe terwijl onderzoek nog beperkt is.

5.5.19 De schadelijke effecten van uithuisplaatsing

Het inzicht groeit dat uithuisplaatsing niet alleen beschermend werkt, maar ook aanzienlijke schadelijke effecten kan hebben voor kinderen en gezinnen.

Langdurige mentale belasting en ‘toxische stress’ bij uit huis geplaatste kinderen, met doorwerking op volwassen leeftijd.

De RSJ vermoedt dat een substantieel aantal kinderen na een perspectiefbesluit niet bij de ouders opgroeit, gezien het aantal kinderen dat uit huis is geplaatst en het aantal dat langer dan een jaar in een pleeggezin verblijft.

Onderzoek en praktijk laten zien dat tijd een cruciale factor is: hoe langer een kind uit huis is, hoe kleiner de kans op succesvolle terugplaatsing.

Er is een zichtbare verschuiving in denken: sneller contact tussen ouders en kinderen na uithuisplaatsing wordt steeds vaker gezien als noodzakelijk.

5.5.20 Nieuwe kennisgebieden

Aandacht voor trauma-geïnformeerde zorg in jeugdhulp en geestelijke gezondheidszorg neemt toe.

Nazorg en monitoring.

Nazorg en monitoring na terugplaatsing blijven onderontwikkeld.

5.6 Toenemende aandacht voor participatie

Toenemende aandacht voor participatie van jongeren in jeugdhulp: Beleidsfocus verschuift van ‘voor jongeren’ naar ‘met jongeren’.

Versterking kind- en ouderraden. Toename van lokale initiatieven voor jeugdparticipatie in beleid.

Aandacht voor balans tussen bescherming en participatie. Het discours verschuift naar ‘beschermend participeren’.

Meer aandacht voor structurele ongelijkheid en inclusie van diverse gezinsperspectieven in besluitvorming.

5.7 Meer openheid over misstanden

Steeds meer ouders én medewerkers durven misstanden in de jeugdzorg aan de kaak te stellen, maar dit gaat soms gepaard met risico's. Er zijn gevallen van ouders die, na hun verhaal te hebben gedaan, te maken kregen met dreigementen of andere repercussies vanuit jeugdzorg.

Slachtoffers spreken zich vaker publiekelijk uit over falen van de hulpverlening en de schadelijke effecten daarvan.

Hoofdstuk 6. Trends en ontwikkelingen m.b.t. problemen in thuissituaties

6.1 De problemen die zich voor kunnen doen

6.1.1 Problematiek wordt complexer

Steeds complexere problematiek in gezinnen; doelgroep uitdagender, wat de aanpak bemoeilijkt.

Er is sprake van relatief meer kinderen en gezinnen met ernstige en meervoudige problematiek.

Alleen de meest complexe gezinnen komen nog bij jeugdbescherming terecht; bij instroom is veiligheid vaak al ernstig in het geding en de casuïstiek is zwaarder dan voorheen.

De problematiek van gezinnen die onder OTS komen is zwaarder en complexer geworden, met meervoudig complexe problematiek en complexe scheidingen.

In de proeftuinen voor kind- en gezinsbescherming is een toename te zien van complexe casuïstiek. Het aantal gezinnen dat bij deze proeftuinen is betrokken neemt toe.

Er speelt veel in het gezin en de maatschappelijke druk neemt toe: . psychosociale complexiteit.

Casuïstiek wordt complexer.

Casussen in de jeugdbescherming worden steeds complexer en kinderen / ouders zijn mondiger.

De Rechtspraak krijgt te maken met zwaardere en tijdrovende zaken en onvolledige dossiers, en met kwesties die met spoed moeten worden opgelost omdat problemen te lang zijn blijven liggen.

Hoge casusinstroom bij politie, ZSM en Veilig Thuis; cijfers duiden op een toename in de zwaardere/complexe casuïstiek die in de keten wordt opgepakt.

Een deel van de kinderen met een maatregel kan niet (meer) thuis opgroeien als gevolg van hun eigen problematiek en die van hun ouders; deze jeugdigen kampen met combinaties van problemen (zoals agressie, psychische stoornissen, trauma, verslaving, LVB).

Familiezaken omvatten vaker multidimensionale problematiek (o.a. relatieconflicten, psychische problemen, huiselijk geweld); er is meer gespecialiseerde kennis nodig.

6.1.2 Psychische en sociale problemen bij ouders als bron voor problemen bij kinderen

Hulp aan gezinnen met zorgen over veiligheid richt zich nu (ook) op problemen van volwassenen in het gezin – zoals partnergeweld, schulden en psychische problemen van ouders – niet alleen op kindermishandeling.

Psychische problemen bij ouders vormen een belangrijke risicofactor voor onveilige opvoedsituaties en zelfs kindermishandeling; er is samenhang met onveilige jeugd/ACES en opvoedgedrag.

Problemen zoals schulden, psychische problemen of relatieproblemen bij volwassenen liggen vaak ten grondslag aan onveilige gezinssituaties; integrale hulp is bij de meeste gemeenten nog geen gemeengoed.

Problemen van ouders (bijvoorbeeld trauma, psychische of sociale problemen) worden niet altijd gezien en er wordt weinig hulp voor geboden; het leidt eerder tot oordelen over opvoedingscapaciteit dan tot hulp voor de ouder.

Professionals benadrukken vaker een systeemgerichte kijk: soms heeft niet het kind maar de ouder hulp nodig; dit leidt tot nauwere samenwerking tussen jeugd- en volwassenentrajecten (GGZ).

6.1.3 (Relatie)problematiek tussen ouders, en de gevolgen voor kinderen

Wat vaak ontbreekt in de profielen waar het geweld niet op de voorgrond staat, is aandacht voor de geweldsproblematiek tussen ouders omdat dit niet de belangrijkste zorg betreft.

Uit kwalitatief onderzoek komt naar voren dat de hulpverlening vaak te weinig aandacht heeft voor het geweld binnen de intieme relaties.

Recent onderzoek naar afhandeling op ZSM laat zien dat er nog weinig aandacht is voor de samenhang tussen partnergeweld en kindermishandeling.

De geweldsdynamiek tussen partners krijgt nog te weinig aandacht waardoor de onveiligheid blijft voortbestaan. Dit blijkt ook uit het feit dat een OTS niet voor alle kinderen in het gezin geldt.

Binnen het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) mist aandacht voor de samenhang die er kan zijn tussen geweld tegen vrouwen (of volwassen slachtoffers) en geweld tegen kinderen en de betekenis daarvan als het gaat om het recht op familielevens.

Aandacht voor geweldspatronen in gezinnen waar problemen zijn is niet vanzelfsprekend; praten over relatieconflicten met aandacht voor het feitelijke geweld of over opvoeden en het gebruik van geweld wordt door professionals dikwijls vermeden.

6.1.4 Meer vechtscheidingen als belangrijke bron van onveiligheid en van beroep op jeugdzorg

Toename van echtscheidingen, met gevolgen voor stabiliteit en veiligheid van de thuissituatie.

De problemen die kinderen ervaren als gevolg van een scheiding zijn in de afgelopen tien jaar in ernst toegenomen.

Veel kinderen belanden door vechtscheidingen in de jeugdzorg.

Complexe scheidingen vormen een steeds groter aandeel van de meldingen bij Veilig Thuis.

60–80% van beschermingszaken betreft complexe vechtscheidingen. Juridisering, agressie tussen ouders en frequente klachten.

Een groot deel van de ernstige casuïstiek in de jeugdzorg heeft betrekking op complexe (echt)scheidingen; in 2018 was bij driekwart van de tuchtklachten sprake van ouders uit elkaar (in 60% betrof het een complexe scheiding).

Complexe echtscheidingsproblematiek is in veel regio's de belangrijkste aanleiding van jeugdbeschermingszaken.

Complexe scheidingen spelen een rol in het merendeel van de zaken die bij de Raad voor de Kinderbescherming komen.

Steeds meer jeugdbeschermingszaken betreffen complexe scheidingen, die veel meer tijd vragen dan waar in normtijden rekening mee wordt gehouden.

Conflictscheidingen leggen een zware druk op jeugdbescherming en kinderrechtters.

Kinderrechtters zien vaak dat het conflict tussen ouders niet over het kind zelf gaat, maar over persoonlijke problemen en strijd.

Kinderen uit complexe echtscheidingen kunnen gedragsproblemen ontwikkelen die voor jeugdzorg moeilijk op te lossen zijn.

Echtscheidingen en de dilemma's die dat met zich meebrengt richting ouders is een hot issue in veel regio's / gemeenten.

Gemeenten maken jaarlijks tientallen miljoenen kosten voor jeugdzorg als gevolg van vechtscheidingen.

Voorkomen van schade bij scheiding: "Scheiden zonder Schade" wijst op een trend om veiligheid en welzijn van kinderen in conflictscheidingen te verbeteren.

Bij echtscheidingen kan sprake zijn van multiproblematiek (huisvesting, schulden, ggz-problematiek); onveiligheid door vechtscheidingen vraagt vroegtijdige, gerichte hulp.

In vecht-/pechtscheidingen is er weinig bescherming tegen misbruik door ex-partners (bijvoorbeeld schulden op naam van de ander), met risico's voor financiële en psychische veiligheid thuis.

We zien nu bij gemeenten dat begeleiding aan volwassenen (ouders) in scheiding vaak door gemeenten (meestal vanuit de Jeugdwetmiddelen) wordt opgepakt, waar gemeenten geen wettelijke taak hebben. Er is wel een wettelijke taak binnen de Jeugdwet op het moment dat er opvoedondersteuning geboden wordt of wanneer het kind bedreigd wordt in zijn ontwikkeling, maar zo niet, dan is het niet altijd vanzelfsprekend dat gemeenten dat aanbod aan ouders bieden om te ondersteunen bij vragen rond de scheiding als ze dat zelf niet kunnen oppakken.

6.1.5 Toenemende verwaarlozing

Verwaarlozing van kinderen is toegenomen. Kinderen komen met achterstand op de basisschool: nog niet zindelijk, niet goed kunnen lopen of praten. Komt mede door COVID. Hier zijn cijfers van.

6.1.6 Meer problemen bij jongeren

Stijging mentale problemen bij jongeren, vooral meisjes.

Meer stress, angst, somberheid en eenzaamheid bij jeugdigen.

Geen significante afname in verhoogde psychosociale problemen en geen verbetering in probleemgedrag of kwaliteit van leven (volgens jongeren zelf).

Negatieve ervaringen in de thuissituatie (huiselijk geweld, lichamelijke/emotionele mishandeling) gaan in de profielen vaak samen met stemmingsproblemen en suïcidale gedachten.

6.1.7 Jonge slachtoffers die daders worden

Bij jongeren die huiselijk geweld meemaakten is een aanzienlijk deel zelf fysiek en psychisch agressief naar hun ouders gaan optreden; zij plegen bovendien vaak zwaardere delicten.

6.1.8 Geweld tegen vrouwen

Kennis is nu geconcentreerd bij Veilig Thuis na samenvoeging van AMK en ASHG, met als risico dat specifieke aandacht voor geweld tegen vrouwen mogelijk vermindert.

6.1.9 Meer vrouwelijke daders

Hoewel het merendeel van de plegers mannen is, stijgt het aandeel vrouwelijke verdachten van huiselijk geweld relatief sneller dan dat van mannelijke verdachten.

6.1.10 Intergenerationele overdracht

Meer aandacht voor intergenerationele overdracht van geweld. Onderzoek toont blijvende patronen van geleerd geweld.

Preventieprogramma's richten zich steeds meer op het doorbreken van intergenerationele overdracht van geweld.

6.2 Chronische onveiligheid

Toenemend besef van chronische problematiek ('hermeldingen als structureel fenomeen').
Erkenning dat bepaalde gezinnen langdurige en intensieve zorg nodig hebben.

Veel gezinnen hebben herhaalde meldingen bij Veilig Thuis en een lange hulpverleningsgeschiedenis zonder definitieve veilige situatie.

Toename hermeldingen in Zuid-Holland: AMK registreert een stijgend aantal herhaalde meldingen van huiselijk geweld.

Veel gevallen kennen een herhalingsmelding; bij langdurig en ernstig geweld is na anderhalf jaar geen significante afname te zien—geweld kan terugkeren zonder adequate langdurige interventies.

6.3 De gevolgen van sociale isolatie

Nederlands onderzoek naar huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de COVID-19-pandemie laat een wisselend beeld zien.

Tijdens periodes van lockdown waren er relatief meer casussen van (ex-) partnergeweld en kindermishandeling dan van andere vormen van huiselijk geweld.

Tijdens de coronaperiode is een toename geconstateerd van het aantal crisismeldingen.

Coronacrisis: meer jeugdigen met psychische problematiek en langere wachtlijsten in de jeugdzorg.

Coronacrisis: toename van gevoelens van eenzaamheid en angst bij jongeren en jongvolwassenen.

6.4 Kwetsbare groepen

Kwetsbare gezinnen met structureel complexe problemen worden vaak moeilijk bereikt door hulpverleners.

Meer aandacht voor zorgmijders: personen die hulp mijden.

Jonge kinderen lopen het grootste risico op mishandeling en de gevolgen voor hun ontwikkeling zijn op jonge leeftijd zeer ernstig.

In meerdere overleggen was een zwangere vrouw en haar ongeboren kind onderwerp van bespreking; soms wordt al vóór de geboorte ingrijpen overwogen.

6.5 Mensen ervaren steeds meer problemen met complexe administratie

Door complexe administratie en regels voor inwoners wordt een toenemend beroep op sociaal werkers gedaan om inwoners daarbij te ondersteunen.

Hoofdstuk 7. Trends en ontwikkelingen rond hulp vragen, signaleren en melden

7.1 Angst om hulp te vragen

ONDANKS onveiligheid in gezinnen, ontvangt 80% geen hulp. Er heerst een angstcultuur dat jouw kind uit huis wordt geplaatst. O.a. door inspectierapporten en mediabeelden. Ook de Toeslagenaffaire heeft meegeholpen in dit beeld.

Ouders durven vaak geen hulp te vragen, bang dat hun kind wordt weggehaald.

Bij deze gezinnen stagneert de hulpverlening en groeit de twijfel over het nut van het doen van een melding bij Veilig Thuis.

7.2 Hulp bieden, signaleren en melden

ANGST om hulp te bieden. Bang dat je zelf in de problemen komt als je het wél doet. Dat je een reactie krijgt van ‘waar bemoei je je mee’.

MEER kinderen in beeld dan voorheen: er zijn tegenwoordig meer kinderen gesignaleerd door hulpinstanties dan vroeger, hoewel zij niet altijd op tijd de benodigde hulp krijgen.

DE meeste signalen over onveiligheid van een jeugdige en zijn gezin komen binnen via meldingen bij Veilig Thuis.

ONVEILIGE situaties van kinderen worden niet altijd tijdig herkend; signalen van jeugdigen dat zij zich thuis onveilig voelen worden niet altijd opgepikt.

JEUGDBESCHERMERS worden vaak pas ingeschakeld als situaties in gezinnen al ernstig geëscaleerd zijn en eerdere hulpverlening thuis niet effectief bleek.

IN meerdere gemeenten zijn medewerkers geschoold in de ‘Signs of Safety-methodiek’ en de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld; dit helpt om onveiligheid te bespreken, te herkennen en in te schatten.

Tijdens de coronacrisis steeg het aantal meldingen van huiselijk geweld door burgers/omstanders; meer maatschappelijke betrokkenheid bij signaleren lijkt mogelijk.

Sinds 2013 (verbeterd in 2019) is de verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling aangescherpt; anno 2020 leidt dit tot een toename van het aantal meldingen en adviesvragen bij Veilig Thuis.

DE Wet verplichte meldcode (2013) is ingevoerd, maar het gedrag van professionals rondom melden/signaleren is sindsdien nauwelijks veranderd.

Aanscherping meldcode 2019: sinds 1 januari 2019 moeten beroepskrachten altijd melden bij acute of structurele onveiligheid.

Door de invoering van de aangescherpte meldcode is het aantal meldingen door professionals toegenomen (en het aandeel politiemeldingen relatief afgenomen).

Na invoering en aanscherping van de meldcode zijn opnieuw stijgingen in het aantal meldingen zichtbaar.

Verbeterde toepassing Meldcode en 'kindcheck'. Meldcode in meer sectoren ingevoerd, maar toepassing nog wisselend.

Het meldsysteem is verschoven van kleinschalig en adviserend naar grootschalig, bureaucratisch en juridisch van aard.

Professionals twijfelen aan zin van meldingen door trage afhandeling.

Ondanks deze groei zijn nog niet alle beroepsgroepen voldoende aangehaakt bij de meldcode; veel organisaties hebben inmiddels interne aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld, maar nog niet overal.

Verhoogde meldingsbereidheid en alertheid bij politie en instellingen: professionals melden vaker signalen van huiselijk geweld bij AMK.

Opvallend is dat meldingen nu van een bredere groep professionals komen dan voorheen; wel zijn er grote regionale verschillen in de toename.

Politie als melder: circa twee derde van de meldingen bij Veilig Thuis komt via de politie binnen.

De politie en Veilig Thuis hebben een nieuwe werkwijze ontwikkeld waardoor politiemeldingen completer zijn en Veilig Thuis beter de veiligheid kan inschatten.

Met nieuwe protocollen is samenwerking met de strafrechtelijke autoriteiten beter op het netvlies gekomen; afgewacht moet worden of het nieuwe beleid praktische gevolgen heeft, in de vorm van meer meldingen.

Hoofdstuk 8. Trends en ontwikkelingen in de directe zorg en bij professionals in de zorg

8.1 Hooggespannen verwachtingen van professionals

We verwachten van een goede professional dat hij/zij alles weet. Een professional mag niet twijfelen, vanwege de aan hem of haar toegeschreven alwetendheid. Vooral bij opschalen – daar zou dan “de professional die het weet” komen. Daardoor wordt opgeschaald naar een stap hoger in de keten, in plaats van expertise toe te voegen bij de huidige ondersteuning.

Gezinnen en huishoudens hebben soms ook te hoge verwachtingen. De professional als verlosser. Ook dat brengt druk en verantwoordelijkheid. Door onzekerheid zoeken professionals bescherming in het protocol.

8.2 Personeelstekorten en de gevolgen daarvan

Kinderrechters sloegen in 2019 alarm dat kinderen in gevaar komen door tekort aan jeugdzorgmedewerkers.

Het personeelsaanbod in de jeugdzorg is al jaren krap: er is een structureel tekort aan ervaren jeugdbeschermers en een hoge uitstroom, wat heeft geleid tot continuïteitsproblemen en een mogelijk toxische werkcultuur met hoge werkdruk.

De combinatie van druk, aansprakelijkheidsgevoel en werkbelasting vergroot uitstroom van professionals.

In de hele jeugdzorg is er een schrijnend tekort aan ervaren personeel en een hoog verloop. Instellingen moeten noodgedwongen externen inhuren. Bij JB Noord bijvoorbeeld vertrok binnen een jaar een derde van de medewerkers in Groningen en zelfs meer dan de helft in Drenthe.

Heel veel worden ontslagen... Ze stoppen er mee. Nieuwe, onervaren jeugdbeschermers nemen het over maar hebben hun zaken niet op orde.

Het personeel doet zijn best, maar door het personeelstekort zijn er veel “rotte appels” in dienst die slecht werk leveren.

Structureel hoge werkdruk en personele krapte: uitstroom 20% en ziekteverzuim tot 27%; één op de vijf gezinnen heeft geen vaste jeugdbeschermer.

Door de personeelstekorten hebben gezinnen vaak geen vaste begeleider meer, maar telkens wisselende jeugdbeschermers. Deze gebrekkige continuïteit in de hulpverlening is een groeiend probleem dat de band met het gezin verzwakt en de effectiviteit van de hulp aantast.

Geregeld is geen gezinsvoogd beschikbaar bij een nieuwe OTS, soms langer dan zes maanden.

Door personeelstekort en ziekte van medewerkers belanden steeds meer zaken op een monitoringslijst: in 2024 stonden 117 jeugdigen op zo'n lijst doordat hun jeugdzorgwerker uitviel, wat de continuïteit van zorg doorbreekt.

Wachttijden in de jeugdzorg lopen op: op 1 oktober 2024 bleken 126 jeugdigen bij JB West niet binnen de norm van 5 dagen aan een jeugdzorgwerker gekoppeld; in de praktijk wachten veel kinderen en ouders meerdere maanden op hulp.

De werkdruk en wachttijden voor de specialistische hulp nemen toe, met financiële zorgen, hoog ziekteverzuim en een hoog personeelsverloop tot gevolg.

Personeelsverloop bij GI's gaat ten koste van professionaliteit en ervaring.

Enkele GI's stopten eind 2018 met vrijwillige/preventieve jeugdbescherming door capaciteitstekort.

8.3 Agressie en geweld jegens zorgprofessionals

Medewerkers krijgen in toenemende mate te maken met agressie en geweld; dit geldt ook voor medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming.

Er doet zich een toenemende agressie en geweld voor jegens jeugdbeschermers.

8.4 Grensoverschrijdend gedrag door zorgprofessionals

In 2021 ondersteunde het AKJ bij 176 klachten over grensoverschrijdend gedrag van medewerkers; 71 over psychisch en verbaal grensoverschrijdend gedrag en 15 over seksueel grensoverschrijdend gedrag door een medewerker.

8.5 Uiteenlopende opvattingen over aanpak

Vaak uiteenlopende opvattingen bij professionals als het gaat om kind-veiligheid.

8.6 Kwaliteit van professionals en de directe zorg

In de uitoefening van de professie en de samenwerking maken de betrokken organisaties fouten, hebben ze nog te leren en valt er aan de kwaliteit van het werk te verbeteren.

Het wordt erger en erger. Eerdere inspecties bij Jeugdbescherming Noord en West kenden ook al zware onvoldoendes; nu valt Jeugdbescherming Gelderland op vergelijkbare wijze door de mand.

Ontbrekende bijsturing door management. Leidinggevendens grijpen onvoldoende in. Veel managers durven medewerkers die al lang verkeerd werken niet te corrigeren of te coachen ("heel veel managers durven niet bij te sturen"), waardoor misstanden blijven voortbestaan.

8.7 Professionaliteit en professionalisering

In alle bezochte gemeenten gaan medewerkers in gesprek over (on)veiligheid in gezinnen, maar meestal pas als daar aanleiding toe is; niet bij alle gezinnen wordt standaard over veiligheid gesproken.

Toenemende risico's voor veiligheid van jongeren en medewerkers door gebrek aan expertise.

Er heerst een "dit doe ik altijd al zo"-mentaliteit bij sommigen, waardoor coaching lastig is.

In 2022 heeft 83% van de sociale (wijk)teams interne deskundigheid over huiselijk geweld en kindermishandeling; toename t.o.v. 2019. Focus op kennisdeling en professionalisering: toename scholing en kennisontwikkeling binnen jeugdzorg en GGZ.

Er ligt een uitdaging in het combineren van beoordelen/interveniëren bij onveiligheid met de laagdrempelige, vrijwillige positie van het lokale team; dit vraagt buitengewone deskundigheid en vakmanschap.

Groeiend besef dat doorbreken van geweld specifieke expertise vraagt: erkenning dat generieke jeugdzorg niet volstaat voor geweldsproblematiek.

Toename aandacht voor forensische en medische expertise: bundeling van medische, forensische en psychosociale zorg in CSG's .

Gebrekkige veiligheidsexpertise in lokale teams: "te lang aangemodderd" met vrijwillige hulp, waardoor te laat (of juist te snel) wordt opgeschaald.

In wijkteams werd een gebrek aan voldoende expertise geconstateerd en soms handelingsverlegenheid (aarzeling om in te grijpen).

Lokale (wijk)teams hebben niet altijd de benodigde expertise om onveilige situaties te herkennen en complexe problematiek aan te pakken.

Versterking van deskundigheidsbevordering en ondersteuning van medewerkers om uitval te voorkomen.

Kennis is versnipperd; bundeling/ontsluiting en vertaling naar toepassingskennis (richtlijnen) schiet tekort.

Betrokken professionals ontwikkelen zich steeds verder binnen het brede zorg- en veiligheidsdomein door multidisciplinaire uitwisseling van kennis en ervaring.

Ondanks meer aandacht blijft er kennistekort bij professionals; signalen van psychisch geweld worden niet altijd herkend en de aandacht per thema wisselt per gemeente/regio.

In de politieopleiding is kennis over huiselijk geweld steviger verankerd; er is een verplichte online module over gender gerelateerd geweld en een pilot in vier regio's voor bewijsopbouw rond psychologisch geweld en dwingende controle.

In gecombineerde JB/JR-teams krijgen JR-zaken minder aandacht en is minder specifieke reclasseringskennis aanwezig; signalen/risico's in de thuissituatie komen daardoor minder nadrukkelijk aan bod.

Er is een trend naar eerder ingrijpen; forensische kennis wordt belangrijker geacht bij wijkteams en scholen, maar die kennis schiet vaak tekort en instrumenten worden niet voldoende gebruikt.

Behoeftte aan reflectieve supervisie.

Het besef groeit dat leren en verbeteren in de jeugdbescherming niet alleen via richtlijnen verloopt, maar ook via reflectie op dilemma's en handelingskeuzes in complexe casuïstiek.

Er ontstaat meer ruimte om ervaringskennis en persoonlijke verhalen te benutten om huiselijk geweld bespreekbaar te maken.

Er groeit aandacht voor gelijkwaardigheid tussen verschillende vormen van hulp en kennis, waaronder ervaringskennis.

Integratie van ervaringskennis in opleidingstrajecten: opleidingen jeugdzorg en sociaal werk nemen participatie op in curriculum.

Ervaringsdeskundigheid wordt steeds vaker erkend als waardevolle aanvulling op professionele en wetenschappelijke kennis.

Trend richting meer gezamenlijke scholing en interprofessionele leernetwerken.

Het belang van meer deskundigheid vooraan wordt erkend: er wordt kritisch gekeken naar de traditionele bureaucratische werkwijze met lange wachtlijsten.

GI's signaleren dat lokale teams bij complexe gezinssituaties onvoldoende expertise hebben en te snel doorverwijzen naar de GI.

Er is een cultuur van leren en verbeteren: volgens de sprekers geldt het adagium "we doen het met de kennis van nu zo goed als we kunnen, maar morgen moet het beter", wat aangeeft dat er structureel naar verdere verbetering wordt gestreefd.

8.8 Handelingsverlegenheid, machteloosheid, mentale stress, morele stress

Bij zorgen over kind-veiligheid treedt handelingsverlegenheid op.

Internationaal worstelen professionals overal met de kwaliteit van hun besluitvorming en de effectiviteit van hulp aan gezinnen met veiligheidsproblemen.

Professionals signaleren risico's dat gezinnen te laat of onvoldoende beschermd worden door uitstel in het vrijwillige kader.

Het streven om hulp zo dicht mogelijk bij huis te bieden staat onder druk doordat bij plaatsingsproblemen vaak eerst een OTS wordt aangevraagd.

Toenemende erkenning van morele stress bij professionals.

Er is groeiend besef dat 100% veiligheid niet bestaat; 'kindbeschermers' moeten omgaan met onzekerheid en soms 'goed genoeg' als norm hanteren.

Door complexiteit, juridisering en klachtmogelijkheden is de mentale druk op jeugdbeschermers sterk toegenomen.

8.9 Professionele kramp

Toename van tuchtmaatregelen waardoor er meer sprake is van professionele kramp. Bijvoorbeeld door het opnemen van gesprekken door cliënten.

Dus het tuchtrecht en de AVG, dat is zo groots geworden, groots gemaakt, dat je ziet dat die professionals daardoor soms verkrampen. En die stappen het werk uit. En dat is ook interessant, dat de mensen die we nodig hebben zeggen: ik wil het werk niet meer doen. De grote groep erboven voelt het niet, dat ze beleid hebben gemaakt dat niet werkt. Dat is ook interessant, daar is geen tuchtcommissie voor. Die worden erop niet op aangesproken. Daar zit het echte knelpunt.

8.10 Besluitvorming

Er is toenemende erkenning dat professionele oordeelsvorming sterk wordt beïnvloed door individuele gezinsvoogden, wat leidt tot variatie in beslissingen en uitkomsten.

8.11 Het belang van contact maken, vertrouwen opbouwen en participatie

Een ontwikkeling is dat het onderwerp praten met kinderen, jongeren en gezinnen wel meer bewustzijn heeft gekregen. Binnen de proeftuinen zie je ook professionals die hier al veel meer oog voor hebben. Het staat of valt met echt contact maken. Het kind dat voelt dat het serieus genomen wordt.

In proeftuinen is mooi dat professionals langer betrokken blijven. Zo kan je intensiever optrekken met kinderen en bouw je aan een vertrouwensrelatie.

Het opbouwen van vertrouwen kost tijd: kinderen hebben soms meerdere gesprekken nodig om te vertellen wat er thuis speelt; het opbouwen van een vertrouwensband is cruciaal.

Stijgende aandacht voor communicatie en dialoog. Trainingen in gespreksvoering en feedbackmethoden nemen toe.

Groeiend besef van belang van kindgerichte communicatie: trainingen en richtlijnen worden ontwikkeld in diverse organisaties.

Versterking van participatie en zeggenschap van kinderen en ouders in besluitvorming.

Na 2015 documenteert de RvdK in vrijwel alle zaken of het kind is gesproken; ook moet vermeld worden welke reactie de minderjarige heeft gegeven.

De Rechtbank Amsterdam is in 2016 begonnen kinderen vanaf 8 jaar actief te benaderen over hun 'hoorrecht'; diverse deskundigen pleiten ervoor de wettelijke leeftijdsgrens voor het horen te verlagen van 12 naar 8 jaar.

Ontwikkeling van cliëntparticipatiebeleid in gemeenten. Gemeenten ontwikkelen kaders voor betrokkenheid van jeugdigen.

Toenemende aandacht voor kinderparticipatie in rechtspraak en jeugdhulp. Kinderombudsman pleit voor structurele verankering in beleid.

De aanpak wordt gezinsgericht: het gezin als geheel staat centraal; er wordt gewerkt aan "praten in de taal van het gezin".

Toenemende nadruk op de stem van het kind binnen jeugdbescherming en beleid.

Meer aandacht voor kinderinspraak: Advies voor 'hoorrecht' vanaf 8 jaar.

Ontwikkeling van nieuwe methodieken voor gesprek met kinderen: Opleidingen en instellingen ontwikkelen 'kindgesprek-tools'.

Focus op kindvriendelijke infrastructuur: Pleidooi voor fysieke aanpassing van ruimtes en tijdsinvestering.

8.12 Afname van direct contact

Er is een verschuiving zichtbaar waarbij "face-to-face-contact" afneemt en steeds vaker wordt gekozen voor telefonisch of digitaal contact met gezinnen.

Er is een afname van direct contact tussen jeugdzorg en ouders zichtbaar: in plaats van snelle huisbezoeken of gesprekken vertrouwen medewerkers regelmatig op telefonisch of WhatsApp-contact, zeker in de beginfase. Ouders ervaren hierdoor minder persoonlijk contact en minimale begeleiding.

8.13 Tekort aan specialistische hulp

Signaal van een tekort aan specialistische hulp en gezinsaanbod (huidige situatie).

Enkele jongeren wijzen op een tekort aan aanbod voor traumabehandeling voor slachtoffers van kindermishandeling; dit gebrek aan specialistische hulp bemoeilijkt het herstellen van veiligheid voor kinderen thuis.

Ontwikkeling van trainingen en specialisatiepaden voor professionals in het familierecht rond huiselijk geweld.

Ontwikkeling van specialistische kennis over jeugdigen met een beperking binnen de jeugdbescherming.

8.14 Benutten van gedragswetenschap

Multidisciplinair overleg en toetsing door een gedragswetenschapper is op veel plekken niet of slechts beperkt ingebed; soms is er geen gedragswetenschapper aan het team verbonden.

Hoofdstuk 9. Trends en ontwikkelingen bij organisaties en instellingen

9.1 Crisis in de hele keten, inspecties luiden de noodklok

Inspecties constateren een crisis in de jeugdzorg – kwetsbare kinderen worden onvoldoende beschermd tegen huiselijk geweld en verwaarlozing, waardoor direct ingrijpen en vereenvoudiging van het systeem noodzakelijk is.

IGJ en JenV constateerden in 2019 dat kwetsbare kinderen onvoldoende worden beschermd en dat de jeugdbeschermingsketen in gevaar is.

In november 2019 signaleren de Inspecties IGJ en JenV dat de jeugdbeschermingsketen in gevaar is en kwetsbare kinderen onvoldoende worden beschermd.

Kinderrechters koppelen de onvolledige of matige kwaliteit van rapportages aan het feit dat het stelsel door personeelsgebrek in een crisis verkeert.

De inspecties luiden sinds 2019 herhaaldelijk de noodklok: de hulp aan kwetsbare kinderen schiet ernstig tekort; er is vaak alleen ruimte om de directe veiligheid te garanderen, zonder dat gewerkt kan worden aan het wegnemen van onderliggende ontwikkelingsbedreigingen.

Kinderrechters stuurden in 2019 en opnieuw in 2022 een brandbrief vanwege de onveiligheid van kinderen die onder bescherming zouden moeten staan; zij waarschuwden dat gebrek aan jeugdbeschermers, te lange wachtlijsten en tekort aan passende hulp maken dat kinderen gevaar lopen.

In oktober 2020 concluderen de Inspecties dat te weinig is verbeterd sinds 2019 en dat “alle betrokken partijen meteen moeten starten met een onorthodoxe, actiegerichte aanpak”.

Toenemende bureaucratie, werkdruk en capaciteitsproblemen in de jeugdbeschermingsketen beperken de ruimte per casus.

Wachtlijsten, werkdruk en kosten blijven oplopen, ook nu het aantal kinderbeschermingsmaatregelen daalt.

Tijdelijke onderbezettingsmaatregelen duren voort: sommige GI's werken sinds 2022 met het 'Handelingsperspectief bij onderbezetting'.

Het werken met het Handelingsperspectief (monitorlijsten) is van tijdelijke noodmaatregel ontwikkeld tot structurele werkwijze, maar blijkt volstrekt ontoereikend om kinderen effectief te beschermen.

Tijdelijke werkvormen zoals wachtlijstteams en handelingsperspectieven zijn structureel geworden.

Druk op crisisopvang en noodvoorzieningen neemt toe door gebrek aan structureel aanbod.

Op 1 april 2025 was de caseload per jeugdbeschermer circa 30% lager dan eind 2022; structurele problemen (tekort aan personeel en hulpaanbod) zijn nog niet opgelost.

Voortdurende crisis in de jeugdbeschermingsketen sinds 2019: GI's <voetnoot of uitschrijven> kunnen verantwoordelijkheid niet waarmaken; kinderen krijgen niet tijdig passende bescherming en hulp.

In de loop van 2021 verslechterde de situatie verder: een GI <is hiervoor al uitgeschreven> ging failliet (Briedis) en in sommige regio's zijn instroomstops ingesteld; ca. 5.000 kinderen kregen niet tijdig passende hulp en eind mei 2022 gaven de inspecties aan dat de druk onverantwoord is.

Verscherpt toezicht sinds 2019: de inspecties houden sinds 2019 extra toezicht en selecteren instellingen op basis van kerngegevens. Ondanks dat sindsdien veel verbetertrajecten zijn gestart, constateren de inspecties in 2024 dat het bij JB West nog steeds "kommer en kwel" is.

In mei 2020 had minstens 800 kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel geen vaste jeugdbeschermer.

Totaal aantal jeugdigen zonder vaste jeugdbeschermer stagneert: blijft ongeveer gelijk (rond de 1.500).

Bij vertrek of uitval jeugdbeschermer ontbreekt continuïteit – personeelsverloop 15,5% en verzuim 6,8% in 2024.

Veel ervaren jeugdreclasserders verlieten GI's in de afgelopen jaren (mede door generalistisch werken); dit brengt risico op verlies van expertise in jeugdreclassering.

Sluiting van een Justitiële Jeugdinrichting zonder volwaardig alternatief verhoogt risico's; sinds de sluiting is een toename van (gewelds)incidenten binnen woonvoorzieningen gesignaleerd.

De druk op het netwerk rond het Centrum Seksueel Geweld neemt toe door stijging van het aantal meldingen, beperkte beschikbare capaciteit aan middelen en menskracht en hoge druk op publieke middelen.

Verschuiving van problematiek binnen de jeugdbeschermingsketen vergroot druk op andere schakels.

Inspectierapporten worden omvangrijker, scherper en normatiever, met steeds hogere verwachtingen richting uitvoeringspraktijk.

9.2 Capaciteitstekorten en overbelasting beïnvloeden de dienstverlening

Instellingen signaleren stijgende druk op capaciteit en personeelstekort.

Het veld kampt met een groot tekort aan vakbekwame jeugdprofessionals door hoog verloop; continuïteit en kwaliteit van hulp komen in het gedrang.

Arbeidsmarkttekorten belemmeren tijdige hulpverlening.

Er is een dringend tekort aan gekwalificeerd personeel, wachtlijsten lopen op en passende hulp is onvoldoende beschikbaar.

In mei 2022 blijken wachtlijstproblematiek en personeelstekorten nog altijd groot bij organisaties in de jeugdbeschermingsketen.

Aanhoudend personeelstekort en te hoge caseload vormen een risico voor de veiligheid thuis.

Structureel capaciteitstekort bij GI's door hoog personeelsverloop en ziekteverzuim; maatregelen worden niet altijd veilig en tijdig uitgevoerd.

Personeelstekorten en hoog verloop maken dat GI's hun wettelijke opdracht om kinderen te beschermen niet voldoende kunnen uitvoeren.

Kinderrechters signaleren dat uitspraken tot OTS of uithuisplaatsing niet altijd leiden tot gewenste bescherming, omdat instellingen het werk niet aankunnen.

In november 2022 kondigden jeugdbeschermers en gecertificeerde instellingen 'code zwart' aan vanwege grote tekorten aan capaciteit en passend hulpaanbod.

Tekorten aan jeugdbeschermers en passende jeugdhulp hebben gevolgen voor rechtsbescherming; hulp komt te laat of niet, waardoor onveilige situaties kunnen escaleren.

Capaciteitstekort en gebrekkige overdrachtsmogelijkheden naar lokale hulp.

Tekort aan jeugdbeschermers en hoog personeelsverloop zijn structurele knelpunten.

Tekorten in het jeugdhulpaanbod belemmeren het borgen van veiligheid in de thuissituatie.

Structurele uitvoeringsproblemen: personeelstekort beïnvloedt de veiligheid.

Door personeelstekort kunnen jeugdzorgwerkers niet altijd zelf naar een huis voor veiligheidsbeoordeling; als 'ogen' voor Veilig Thuis of pleegouders is dat ontoereikend.

Toenemende risico's voor veiligheid van jongeren en medewerkers door overbelasting.

Werkdruk en personeelstekorten blijven structurele belemmeringen voor veilige en integrale hulpverlening.

Jeugdreclasserders ervaren een hoge caseload; het is lastig om naast volle caseload ontwikkelingen in zowel jeugdbescherming als jeugdreclassering bij te houden.

De urgentie om het tekort aan vertrouwensartsen op te vangen en terug te dringen is onverminderd hoog; er is een veel grotere instroom nodig.

Druk op de jeugdbeschermingsketen: structurele problemen als personeelstekort, hoge caseloads en lange wachtlijsten.

Structurele tekorten aan bepaalde vormen van specialistische jeugdhulp blijven bestaan.

Gebruik van proeftuinen vergroot druk op reguliere caseload.

Er is al geruime tijd een tekort aan (kinder)rechters; doorlooptijden lopen op waardoor snelle ingrepen voor 'kindveiligheid' kunnen vertragen.

9.3 Door structurele wachttijden verergeren onveilige situaties

Wachtlijsten en lange doorlooptijden belemmeren het tijdig waarborgen van veiligheid van kinderen.

Kinderen moeten vaak lang wachten op passende hulp, waardoor zij langer in een onveilige thuissituatie blijven en de schade toeneemt.

Niet tijdig bieden van hulp in onveilige thuissituaties kan leiden tot verdere escalatie, meer recidive en in uitzonderlijke gevallen detentie.

Fundamentele tekortkomingen hangen samen met ernstige wachtlijsten in de hele keten en met ongelijkheid naar regio: de bescherming van kinderen hangt af van waar zij wonen.

Wachtlijst verschuiving in de jeugdbeschermingsketen: het wegwerken van wachtlijsten bij het ene onderdeel (zoals Veilig Thuis) leidt tot groeiende druk elders (zoals bij lokale teams); gezinnen belanden van de ene wachtlijst op de andere.

De wachtlijsten in de jeugdzorg worden steeds langer. JB Noord heeft bijvoorbeeld nooit een cliëntenstop gehanteerd, waardoor het aantal zaken bleef groeien ondanks capaciteitsgebrek – een ontwikkeling die de druk op de hulpverlening verder heeft verhoogd en kinderen langer laat wachten op hulp.

Opeenvolgende wachtlijsten (Veilig Thuis, RvdK, GI's, gespecialiseerde hulp) houden kinderen langer in een onveilige thuissituatie en vormen daarmee een direct risico.

In alle regio's bestaan lange wachtlijsten voor jeugdzorg, GGZ, 24-uurszorg en crisishulp; jeugdigen verblijven vaak buiten hun woonomgeving.

Een kind wacht vaak achtereenvolgens op hulp in het vrijwillig kader, op onderzoek door Veilig Thuis, op een Raadsonderzoek, op toewijzing van een jeugdbeschermer én op de inzet van passende hulp; tijdens dit wachten blijft het kind in de potentieel onveilige thuissituatie.

Er zijn lange wachtlijsten in vrijwel alle schakels van de jeugdbeschermingsketen; soms was er zelfs sprake van een instroomstop.

Door wachttijden blijft noodzakelijke hulp uit of vertraagt; problemen verergeren en er zijn uiteindelijk zwaardere maatregelen nodig.

Langdurige wachttijd belemmert effectiviteit van hulp en acceptatie door gezinnen.

Hervatting van geweld in gezinnen terwijl ze nog op wachtlijsten staan.

Geen zicht op veiligheid tijdens wachtperiode in meerdere casussen.

Wachttijd eerste contact neemt toe: in 2024 moesten meer jeugdigen langer dan vijf dagen wachten voordat zij een jeugdbeschermer zien.

Volgens onderzoek duurt het ruim acht maanden na de eerste melding van onveiligheid voordat een gezin contact krijgt met de jeugdbeschermer van een gecertificeerde instelling.

Wachttijd plan van aanpak deels verbeterd: het aantal jeugdigen dat > 6 weken wacht daalde van 631 (oktober 2023) naar 355 (oktober 2024). Extra wachttijd boven die 6 weken steeg van 57 naar 72 dagen (van oktober 2023 / oktober 2024).

Aantal jeugdigen op interne wachtlijst, zonder vaste jeugdbeschermer, steeg van 825 (april 2024) naar 907 (oktober 2024).

Benodigde jeugdhulp bij een opgelegde dwangmaatregel is niet altijd of niet tijdig beschikbaar.

In 2021 lukte het voor circa 33% van de kinderen met een maatregel niet tijdig om passende hulp te organiseren.

Vrijwel alle kinderen en ouders met een ondertoezichtstelling moeten na het plan van aanpak wachten op de hulp die nodig is om de onveilige situatie thuis op te heffen (zij komen opnieuw op een wachtlijst terecht).

Kinderen onder toezicht krijgen nog altijd niet tijdig de nodige hulp; onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging kunnen verergeren.

Voor kinderen met jeugdreclassering is de situatie iets beter, maar ook in de evaluatie van de Jeugdwet is geconstateerd dat het nog onvoldoende lukt om binnen het gedwongen kader tijdig passende hulp te organiseren.

Doordat passende hulp niet beschikbaar is, komen jongeren thuis te zitten zonder plan of zorg (bijv. na schorsing uit detentie); tijdens lang wachten is de kans op recidive groot.

De inspecties blijven zich zorgen maken over de veiligheid van kinderen die op hulp of onderzoek moeten wachten (bijvoorbeeld kinderen op de wachtlijst van de RvdK).

Inspecties constateren dat kinderen die wél onder bescherming vallen nog steeds onvoldoende hulp en bescherming krijgen; problemen zoals wachtlijsten en personeelstekort bij GI's zijn sinds 2019 in 2025 onverminderd actueel.

Te vaak krijgen kinderen en volwassenen geen passende, tijdige hulp en bescherming. In gezinnen met onveiligheid/kindermishandeling schiet hulp regelmatig tekort.

Het aantal kinderen dat met spoedmaatregelen in aanraking komt is toegenomen; ingrijpen binnen 24 uur gebeurt, maar hulp en begeleiding volgen lang niet altijd meteen.

In november 2022 was er een externe wachtlijst van 82 zelfmelders voor JJI's, van wie het merendeel al ruim twee jaar eerder was veroordeeld.

Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis is in 2022 gestart met landelijk monitoren van wachtlijsten.

De volwassen GGZ kent lange wachtlijsten.

Neveneffect van de proeftuinen: meldingen buiten de proeftuin blijven langer liggen doordat capaciteit naar de proefteams gaat; huishoudens die niet onder de proeftuin vallen wachten (veel) langer op onderzoek of hulp.

9.4 Wettelijke termijnen worden overschreden

Slechts enkele Veilig Thuis-organisaties halen wettelijke termijnen voor beoordeling of vervolg. Hierdoor wordt de aanvaardbare termijn in gevaar gebracht: als hulp te laat op gang komt en kan een tijdelijke maatregel als OTS+UHP onbedoeld een opstap naar definitieve gezag beëindiging worden.

Wanneer hulp te laat of niet wordt ingezet, verergert de problematiek; het is onacceptabel om de beperkte tijd van een maatregel te vullen met wachten – wachten verergert de problemen en beperkt de mogelijkheden tot verbetering.

Eind 2019 blijkt in de uitvoering van maatregelen dat kinderen op wachtlijsten staan na uitspraak en hulp op zich laat wachten; normtijden voor actie worden vaak overschreden en jeugdteams krijgen de nodige zorg niet tijdig geregeld door gebrek aan beschikbaar aanbod.

Aanhoudende overschrijding van wettelijke termijnen: Veilig Thuis-organisaties lukt het landelijk gezien nog steeds nauwelijks om binnen de wettelijke termijnen te werken; bij sommige organisaties is de situatie verslechterd ten opzichte van vorig jaar.

Landelijk is het aantal gezinnen en huishoudens toegenomen waarvan het vervoltraject (na de veiligheidsbeoordeling) langer duurt dan de wettelijke termijn.

Gemiddeld duurt het ruim 8 maanden vanaf een melding bij Veilig Thuis of een wijkteam tot het moment dat een kindbeschermsmaatregel door de rechter wordt uitgesproken, terwijl de norm maximaal 5 maanden is.

In 2018 zat gemiddeld ruim acht maanden tussen een melding van onveiligheid en het eerste contact met een jeugdbeschermer.

Het lukt organisaties steeds vaker niet om te voldoen aan wettelijke termijnen voor onderzoek en besluitvorming, zoals de termijn van vijf dagen of zes weken.

9.5 Focus op acute onveiligheid en niet op structurele onveiligheid

GI's werken met een minimale aanpak waarin vooral acute onveiligheid wordt weggenomen en niet de structurele onveiligheid thuis.

Gecertificeerde instellingen zien zich genoodzaakt tot “minimale varianten” in hulpverlening en actief wachtlijstbeheer, enkel om te zorgen dat door de rechter opgelegde maatregelen überhaupt worden uitgevoerd.

Bij de Raad voor de Kinderbescherming ligt nadruk op acute veiligheid en soms uithuisplaatsing; planning voor terugkeer naar huis krijgt minder aandacht.

Personeels- en financiële tekorten en lange wachtlijsten maken dat acute veiligheid prioriteit krijgt; minder tijd voor grondig feitenonderzoek en zorgvuldige afstemming.

Ernstige structurele meldingen blijven liggen zolang geen sprake is van acute onveiligheid.

Tijdens wachttijden worden gezinnen pas actief benaderd bij acute onveiligheid; soms volgt uithuisplaatsing omdat op lichtere maatregelen geen gehoor komt.

Toename van crisismaatregelen: signalen van meer spoedverzoeken en crisisuithuisplaatsingen; spoedplaatsingen in gesloten jeugdhulp lijken toe te nemen.

9.6 Onrechtmatig handelen

Het AKJ signaleert de onterechte toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen in zowel de open als de gesloten jeugdzorg.

9.7 Perverse prikkels

In de jeugdhulp wordt sterk gestuurd op kostenbeheersing; budgetplafonds en outputgerichte financiering stimuleren het inzetten van lichte, kortdurende hulp boven intensieve, specialistische hulp.

De directie van JB Noord weigerde een cliëntenstop in te voeren ondanks overvolle caseloads en interne oproepen daartoe. Hierdoor zijn de wachtlijsten enorm opgelopen, terwijl de instelling wel telkens €13.000 per nieuw aangemelde cliënt ontving – een financieel motief dat boven het belang van het kind lijkt te zijn gesteld.

9.8 Meer controle en juridisering

Er is een verschuiving zichtbaar naar meer controle, verantwoording en juridisering in plaats van vertrouwen.

Er is een verschuiving van 'meer regels en controle' naar meer vertrouwen, ruimte en menselijkheid; strikte regels schieten tekort in gezinnen met veel problemen.

Het werk is sterk gejuridiseerd, met directe gevolgen voor de veiligheid van kinderen thuis: noodzakelijke hulp komt niet of te laat, en juridische procedures domineren het proces.

Er is een duidelijke toename van juridische actoren in jeugdbeschermingsprocedures (advocaten, bijzondere curatoren), wat procedures complexer en zwaarder maakt.

Toename van verantwoordingsdruk en controlecultuur: incidenten leiden tot meer toezicht, regels en angst.

Door een wetswijziging in 2015 is de juridische drempel voor uithuisplaatsing verhoogd; bij elke uithuisplaatsing onder een ondertoezichtstelling is een rechterlijke machtiging verplicht, wat heeft geleid tot juridisering van het systeem.

Er is sprake van toegenomen juridisering van gedwongen én vrijwillige jeugdhulp; wettelijke mogelijkheden om in te grijpen zijn uitgebreid en rechtswaarborgen zijn versterkt.

Er is een verschuiving zichtbaar naar meer controle, verantwoording en juridisering in plaats van vertrouwen.

Er is een verschuiving van 'meer regels en controle' naar meer vertrouwen, ruimte en menselijkheid; strikte regels schieten tekort in gezinnen met veel problemen.

Het werk is sterk gejuridiseerd, met directe gevolgen voor de veiligheid van kinderen thuis: noodzakelijke hulp komt niet of te laat, en juridische procedures domineren het proces.

9.9 Afrekencultuur

Mensen die in de veiligheidsketen werken, zeggen: 'ik heb me nog nooit zo onveilig gevoeld'. Naar elkaar als organisaties, maar ook binnen Veilig Thuis onderling. De hardheid naar elkaar, dat is iets waarvan ik denk, hoe kunnen wij met een soort zachtheid naar de kern? Hoe kunnen we het beter doen?

Bij incidenten heerst een afrekencultuur waarbij gezocht wordt naar een schuldige; professionals vermijden risico's uit angst voor verwijt.

9.10 Administratie en regeldruk

In de 15 jaar heb ik de verantwoording alleen maar zien toenemen. Hoe meer verklaren, hoe minder tijd voor de cliënt en hoe duurder zorg.

Respondenten ervaren een (toegenomen) nadruk op verantwoorden richting gemeenten.

Er is stijging van het aantal hulpvragen, wat zorgt voor toename van administratie- en regeldruk.

Meer behoefte aan maatwerk maakt dat standaardaanbod niet meer aansluit; afwijken kost extra regeltijd.

Nagenoeg alle registratiesystemen waarmee sociaal professionals werken zijn digitaal geworden.

Tegelijk worden de eisen en de omvang voor het registreren steeds meer en groter.

Toenemende administratieve last voor gemeenten (LTA – Landelijk Transitie Arrangement).

Bureaucratische lasten vertragen hulpinzet.

9.11 Versnipperde keten, onduidelijke verantwoordelijkheden, lokale en regionale verschillen, samenwerking

9.11.1 Versnipperde keten

Complex stelsel met veel ketenpartners bemoeilijkt tijdige en passende bescherming.

Escalatie-risico door gefragmenteerde hulp en gebrek aan regie, waardoor onveiligheid in de thuissituatie kan voortduren.

Uit eerdere landelijke rapporten “Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd” (IGJ, 2019–2021) blijkt dat de keten versnipperd is.

Het principe “één gezin, één plan, één regisseur” wordt breed onderschreven als noodzakelijk, maar blijkt in de praktijk nauwelijks gerealiseerd te kunnen worden; gezinnen hebben te maken met meerdere instanties en hulpverleners.

Sinds de decentralisatie zijn er meer partijen betrokken bij jeugdbescherming; de jeugdbeschermer is meer casemanager en afhankelijker van samenwerking met anderen.

Integrale hulp aan gezinnen (“één gezin, één plan, één regisseur”) is in de praktijk nog niet breed ingeburgerd.

De benodigde hulp voor een veilig thuis is verspreid over veel organisaties met eigen verantwoordelijkheden, wetgeving en financiering; versnippering bemoeilijkt integrale plannen.

In de loop van de tijd zijn de oorspronkelijke 42 regio’s ook niet meer overal hecht te noemen; op sommige plaatsen zijn de 42 jeugdzorgregio’s opgesplitst in kleinere gebieden (subregio’s) en in sommige regio’s wordt juist meer lokaal ingekocht.

Het kabinet constateert dat de jeugdbeschermingsketen over te veel organisaties is versnipperd en daardoor niet navolgbaar, effectief of efficiënt functioneert; hierom loopt een landelijk traject om het stelsel te verbeteren.

9.11.2 Onduidelijke verantwoordelijkheden

Onduidelijke samenwerking en verantwoordelijkheden: onduidelijkheid tussen GI, Veilig Thuis, wijkteams en zorgaanbieders over wie waarvoor verantwoordelijk is in borging van veiligheid.

Frictie over verantwoordelijkheid: partijen wijzen naar elkaar op het grensvlak vrijwillig–gedwongen kader.

Noodzaak tot institutionele borging van samenwerking en verduidelijking van verantwoordelijkheden.

Doorzettingsmacht is nog volop in ontwikkeling; gemeenten hebben verschillende opvattingen over de inhoudelijke en juridische positionering van doorzettingsmacht, de toegankelijkheid en de zwaarte van het advies en mandaat.

9.11.3 Regionale en gemeentelijke verschillen

In 2015 is de Jeugdwet ingevoerd, waarmee de verantwoordelijkheid voor alle jeugdhulp naar de gemeenten is overgeheveld; tegelijk ontstonden verschillen tussen gemeenten (bijvoorbeeld door het woonplaatsbeginsel) die de tijdige hulp soms belemmeren.

Lokale verschillen in aanpak van onveiligheid: Geen uniforme werkwijze; gebrek aan professionalisering/richtlijnen leidt tot sneller of juist trager ingrijpen tussen gemeenten.

Verschil in implementatie per regio: Geen landelijke standaard voor participatiepraktijken.

9.11.4 Toenemende samenwerking

Verbetering van ketensamenwerking binnen regio Zuid-Holland: samenwerking tussen politie, AMK en BJZ (Kindspoor).

Steeds meer initiatieven tot integrale aanpak tussen zorg, GGZ, politie en Veilig Thuis.

Er is toenemende aandacht voor gedeelde taal en begripvorming als randvoorwaarde voor effectieve samenwerking.

Toenemende erkenning van noodzaak multidisciplinaire aanpak. Gemeenten en instellingen erkennen behoefte aan MDA++.

Veilig Thuis participeert in het actieplan; jeugdbeschermingsketen en aanpak huiselijk geweld worden nadrukkelijk verbonden (feitenonderzoek start vaak bij melding). Lokale en regionale multidisciplinaire samenwerkingsverbanden (zoals MDA++ -teams en jeugdbeschermingstafels) zijn de afgelopen jaren in veel regio's ontstaan om geweld te stoppen, veiligheid te waarborgen en herhaling te voorkomen.

Betere samenwerking tussen zorg en justitie via Veiligheidshuis: integratie van casusregie en procesregie.

Toenemende rol van Veilig Thuis als spilorganisatie in de verbinding tussen lokaal en specialistisch niveau.

Toenemende samenwerking tussen ketenpartners. Regio's zoals Noord-Nederland, Zaanstad, Amsterdam en Limburg werken aan gezamenlijke aanpak.

Toename van samenwerking tussen domeinen (jeugdzorg, rechtspraak, onderwijs): Geleidelijke integratie van kind perspectief in meerdere beleidsterreinen.

Verbeterde maar gefragmenteerde samenwerking in veiligheidsketen: samenwerking is verbeterd, maar gezamenlijke werkprocessen en eenduidige risicotaxaties ontbreken nog.

Door de vorming van de Nationale Politie (2013) en andere decentralisaties zijn mensen en afdelingen met kennis over huiselijk geweld en kindermishandeling verdwenen; dit noopte tot nieuwe samenwerkingsverbanden en het opnieuw opbouwen van specialistische kennis.

Crisis in jeugdbeschermingsstelsel beïnvloedt samenwerking negatief; minder onderling vertrouwen kan maken dat signalen van onveiligheid minder goed worden gedeeld/ opgevolgd.

De 'radarfunctie' van Veilig Thuis is niet bij alle organisaties bekend of wordt niet zinvol geacht als er al een gecertificeerde instelling betrokken is.

De samenwerking tussen Veilig Thuis, het Crisis Interventie Team (CIT) en gecertificeerde instellingen is kwetsbaar.

Intensieve samenwerking met Veilig Thuis: in 2022 werkt 92% van de gemeenten samen (86% met formele werkafspraken).

Samenwerking tussen domeinen (jeugd, GGZ, gehandicaptenzorg) verbetert langzaam maar blijft afhankelijk van regionale initiatieven.

Noodzaak tot ontwikkeling van multidisciplinaire risicotaxatie en structurele samenwerking tussen Veilig Thuis, rechtspraak en Raad.

Noodzaak tot versterking van regionale samenwerking en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor kind-veiligheid.

Beweging naar betere samenwerking tussen DJJ, gemeenten en zorgaanbieders via regionale convenanten.

Maatschappelijke organisaties en overheden hebben de afgelopen jaren flink geïmplementeerd in de aanpak; er wordt steeds meer vroegtijdig samengewerkt en er is steeds meer kennis en bewustzijn over huiselijk geweld en kindermishandeling.

In sommige regio's is de samenwerking verbeterd door de inzet van zorgcoördinatoren, waardoor afstemming tussen betrokken partijen beter verloopt.

De samenwerking van de politie met partners heeft de afgelopen jaren steeds meer vorm gekregen, zoals uiteengezet in verschillende beleidsstukken en samenwerkingsafspraken.

Politie, justitie (o.a. OM en Reclassering) en Veilig Thuis hebben de afgelopen jaren hun samenwerking geïntensiveerd bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, waaronder ex-partnerstalking.

De inspectie trekt steeds vaker samen met gemeenten en Wmo-toezichthouders op om het toezicht te versterken.

De focus verschuift van keten- en estafettesamenwerking naar intensieve, domeinoverstijgende samenwerking rond huishoudens.

9.12 Ontbreken van passende plekken

Ontbreken van vervolgplaatsen na crisis: passende vervolgplekken na gesloten plaatsing ontbreken; kinderen gaan van tijdelijke plek naar tijdelijke plek.

Passende (gespecialiseerde) hulp is ontoereikend; tekorten, “2e of 3e beste” optie en lang wachten brengen risico’s voor veiligheid thuis.

Er blijven structurele problemen in de beschikbaarheid van specialistische jeugdzorg (tekorten aan residentiële plaatsen en ambulante hulp; bovenregionale samenwerking schiet tekort).

Sluiting van twee justitiële jeugdinrichtingen (JJ’s) en overgang naar kleinschalige voorzieningen leidt tot een vermindering van het aantal beschikbare verblijfsplekken voor jongeren.

Groeiende groep jongeren met complexe meervoudige problematiek waarvoor geen passend aanbod bestaat.

Aandacht voor doorontwikkeling van kleinschalige, specialistische voorzieningen voor complexe jongeren.

9.13 Uithuisplaatsingen

Uithuisplaatsing van kinderen is traumatisch; er zijn effectieve programma’s beschikbaar die beter kunnen worden ingezet als alternatief, zodat een kind zoveel mogelijk veilig thuis kan blijven.

Door nauwere samenwerking en grondiger analyse lukt het regelmatig uithuisplaatsing te voorkomen via passende inhuishulp en ‘bijschalen’ binnen vrijwillige kaders.

Het aantal gesloten plaatsingen is fors afgenomen; gesloten capaciteit wordt afgebouwd en vervangen door alternatieven zoals hybride voorzieningen en intensieve ambulante hulp (ontwikkeling lastig meetbaar door uiteenlopende definities).

Bij complexe veiligheidsvraagstukken wordt gezocht naar mogelijkheden om jeugdigen bij onveilige thuissituaties tijdelijk elders (“time-out”) te plaatsen, eventueel via bestaande voorzieningen in andere regio’s.

Voor slachtoffers van seksuele uitbuiting of eengerelateerd geweld is hulp op afstand van de thuissituatie veiliger; landelijke opvang in het LTA-stelsel wordt gezien als effectief voorbeeld dat behouden moet blijven.

Er is een beweging naar meer ambulante hulp (thuis/in de wijk) en minder residentiële plaatsingen; bepaalde zorgvormen met verblijf worden afgebouwd.

Het aantal uithuisplaatsingen bij ondertoezichtstellingen in de jeugdbescherming neemt af.

De nadruk op zware en gesloten zorg is historisch toegenomen zonder aantoonbare verbetering van uitkomsten

9.14 Financiering

Door het PxQ (Prijs maal Hoeveelheid) financieringsmodel zijn gemeenten sterk afhankelijk geworden van regionale inkoop, wat leidt tot grote verschillen in beschikbaarheid en kwaliteit van zorg.

9.15 Uitvoerbaarheid

Richtlijnen en verwachtingen sluiten steeds minder aan bij de dagelijkse uitvoerbaarheid.

Hoofdstuk 10. Trends en ontwikkelingen in het stelsel

10.1 Beelden over het stelsel

Sinds de jaren 1900 is het stelsel steeds verder geïnstitutionaliseerd en uitgebreid, zonder periodieke vereenvoudiging.

In tegenstelling tot Nederland hebben veel andere landen (zoals Engeland en Duitsland) hun kindbeschermingsstelsel eenvoudiger en overzichtelijker georganiseerd.

De afgelopen decennia is het aantal taken en verantwoordelijkheden binnen het stelsel blijven groeien, wat heeft geleid tot toenemende bureaucratie en stroperigheid.

In proeftuinen van het toekomstscenario is gebleken dat netwerk- en samenwerkingsmodellen onvoldoende werken om structurele problemen op te lossen.

Het historisch gegroeide regime komt steeds verder onder druk te staan en destabiliseert.

Dit regime reproduceert al zeker 50 jaar dezelfde effecten: veel gedwongen maatregelen, incidenten/calamiteiten, groeiende kosten, onvrede op de werkvloer.

Nieuwe structuren reproduceren oude culturen en werkwijzen.

Urgentiebesef: de huidige manier van denken, doen en organiseren zijn onhoudbaar.

Grote hoeveelheid dwangmaatregelen, het estafette-model en gevolgen voor gezinnen worden breed vertaald naar noodzaak voor fundamentele verandering.

Breed besef dat huidige bescherming van kinderen en ouders niet vol te houden is, o.a. door veel gedwongen maatregelen en het 'estafette-model'.

Er is een voortdurende spanning tussen specialisatie en integraliteit binnen het sociaal domein.

10.2 Kloof tussen wet en praktijk

Groeiende kloof tussen maatschappelijke werkelijkheid en wetgeving: de wet blijft achter bij feitelijke opvoedingssituaties.

Huidig certificeringsstelsel/audits bieden geen garantie op daadwerkelijke veiligheid; processen op orde maar kwaliteit/hulp schiet in praktijk tekort.

Landelijke besluitvorming blijft achter bij regionale en lokale praktijkontwikkelingen, wat leidt tot verschillen tussen regio's.

Bottom-up initiatieven en experimenten nemen toe, maar worstelen met structurele borging en duurzame financiering.

10.3 Financieringsvraagstukken

De uitgaven aan jeugdzorg blijven toenemen. Gemeenten geven aan dat deze stijging onder andere komt door indexatie van lonen en toegenomen zorgzwaarte.

Gemeentelijke inkoopprocessen vertraagden regelmatig de inzet van hulp.

De kosten voor de jeugdzorg zijn de afgelopen jaren verder gestegen.

Veel budget gaat naar (lichte) ambulante jeugdhulp, waarvan in toenemende mate gebruik wordt gemaakt door gezinnen met hogere inkomens.

Randvoorwaarden schieten tekort: financiën en capaciteit staan zwaar onder druk.

Preventie en 'vroegsignalering' worden breed erkend, maar nog onvoldoende structureel gefinancierd.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is ingezet maar door financieringsproblemen uitgesteld; beleidsmakers leggen nu nadruk op het gezin als centrale eenheid.

Ontschotten van onderwijs- en zorgbudgetten en populatiegerichte bekostiging om collectieve inzet mogelijk te maken.

10.4 Waarheidsvinding, aandacht voor feiten, systeemfouten, en rechtsbescherming

Onder druk van Kamer en samenleving is er in 2013-2014 veel aandacht gekomen voor waarheidsvinding in de jeugdbescherming; art. 3.3 Jeugdwet eist sinds 2015 dat de RvdK en gecertificeerde instellingen in rapportages de feiten volledig en naar waarheid aanvoeren.

Sinds 2015 moet in het verzoekschrift de concrete bedreiging in de ontwikkeling van het kind worden benoemd (art. 799a lid 1 Rv) en de kinderrechter moet deze ook in de beschikking opnemen; na 2015 wordt in beschikkingen veel minder vaak volstaan met een standaardzin.

De kinderopvangtoeslagenaffaire heeft rechtsbescherming en risico op systeemfouten scherper op de agenda gezet; rechtspraak is alerter om onnodige ingrepen te voorkomen.

Rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en rechtsbescherming zijn in het huidige systeem niet gewaarborgd.

10.5 Data-gedreven en evidence-based werken en leren; monitoring

Beweging richting meer data-gedreven sturing op kwaliteit en risico's binnen jeugdbescherming.

Evidence-based- interventies: interventies worden beoordeeld door een onafhankelijke commissie (kwalificaties zoals 'goed onderbouwd'/'effectief'); hulpaanbod wordt meer wetenschappelijk onderbouwd.

Gezamenlijke focus op monitoring van veiligheid: diverse partijen zetten gezamenlijk in op het harmoniseren van 'outcome-indicatoren' jeugdzorg om de kwaliteit en veiligheid te verbeteren.

Gebrek aan meetinstrument voor (on)veiligheid: er bestaat wereldwijd nog geen gevalideerd instrument om objectief de (on)veiligheid of afname van ontwikkelingsbedreiging thuis te meten.

Meer aandacht voor structurele evaluatie en data gedreven leren binnen multidisciplinaire aanpakken.

Ontwikkeling van landelijk monitoringsinstrument voor uitstroom en nazorg van PIJ-jongeren.

Maatwerk en monitoring: bij complexe gezinnen wordt gepleit voor maatwerk en systematische monitoring van de hulpverlening.

Ondanks de inspanningen op onveiligheid is er nog onvoldoende zicht op hoe het feitelijk gaat met de veiligheid van kinderen en ouders in de thuissituatie en of alle interventies daadwerkelijk leiden tot meer veiligheid thuis.

Meer continue monitoring; prevalentie-onderzoek zoals nu georganiseerd is minder geschikt voor leren en verbeteren.

Versterking van de rol van de Kinderombudsman als monitor: Periodieke rapportages en aanbevelingen voor structurele verbeteringen.

Richtlijnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming (17 richtlijnen) worden ongeveer elke vijf jaar herzien op basis van actuele wetenschappelijke inzichten, met nadruk op veiligheid en 'evidence-based-handelen'.

In 2021 ontstond discussie of paardencoaching jeugdhulp is; veel gemeenten vergoedden dit, terwijl bewijs beperkt was en kwaliteitsverschillen groot bleken.

10.6 Gegevens verzamelen en delen

Een wijziging in wetgeving gegevensbescherming (2024) maakt het voor Veilig Thuis mogelijk het BSN te delen met CBS om betere inzichten in de aanpak van huiselijk geweld te krijgen.

Politie/OM-registratie is aangepast: naast 'delictsoort' worden o.a. sekse slachtoffer/pleger, relatie en locatie vastgelegd; vrouwelijke slachtofferschap van alle geweldsmisdrijven wordt geregistreerd sinds januari 2024, met markering van huiselijk geweld.

Gemeenten verzamelen gegevens over (tijdelijke) huisverboden en overtredingen per regio, maar zonder registratie van sekse/relatie van slachtoffer en pleger.

Structureel inzicht en publieke verantwoording ontbreken door gefragmenteerde monitoring/evaluatie.

Professionals vragen om duidelijke richtlijnen voor gegevensdeling en gezamenlijke verantwoordelijkheden.

10.7 Kwaliteitskaders

Ontwikkeling van landelijke kwaliteitskaders. Behoefte aan uniforme standaarden voor MDA's.

Er wordt gewerkt aan eenduidige definities en afspraken, en de situatie wordt op basis van actuele ontwikkelingen voortdurend herijkt.

Ontwikkeling van uniforme werkprocessen en overdrachtsprotocollen om continuïteit te waarborgen.

Meer aandacht voor structurele borging van veiligheidsafspraken en evaluatie van veiligheidsplannen.

Hoofdstuk 11. Systeemoorsnijdingen

11.1 Verschillen in paradigma's, organisatiedoelen en beelden over de aanpak

In beleid en praktijk botst een juridisch geïnterpreteerde veiligheid met een pedagogische benadering; strijdige paradigma's maken het systeem incoherent.

In de praktijk prevaleert regelmatig het zorgparadigma boven het juridisch paradigma in jeugdreclassering (meer focus op hulpverlening en gezinsbelangen dan op strikt juridische afhandeling).

Veilig Thuis richt zich op de veiligheid van het kind (en de volwassene) in de thuissituatie, terwijl de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instelling zich moeten richten op de ernstige ontwikkelingsbedreiging van het kind.

Betrekken van meerdere partijen kan leiden tot extra verdeeldheid of escalatie als netwerkleden het niet eens zijn met de aanpak, waardoor een veilige thuissituatie lastiger wordt.

11.2 Verschillen tussen gemeenten en regio's

Door de decentralisatie (2015) zijn grote verschillen tussen gemeenten ontstaan in toegang, kwaliteit en organisatie van hulp.

Regionale verschillen: samenwerking GI-Veilig Thuis verschilt sterk per regio ("wie wat wanneer doet" is niet overal duidelijk).

Groeiend besef van regionale verschillen en noodzaak van landelijke afstemming om ongelijkheid te voorkomen.

11.3 Vrijwillig en gedwongen en het schemergebied daartussen

De scheidingslijn tussen vrijwillige hulp en gedwongen kader zorgt voor een breuklijn, wat continuïteit en veiligheid niet ten goede komt.

In het "schemergebied" tussen vrijwillig en gedwongen zijn in meerdere gemeenten drangtrajecten ontstaan; het drangkader is nergens wettelijk vastgelegd.

11.4 Kinderen en volwassenen

Ook is er te weinig samenhang tussen zorg voor kinderen en volwassenen.

Grens tussen jeugd- en volwassenenzorg is problematisch en zorgt voor zorgonderbreking.

Risico bij overgang 18 jaar: Jongeren lopen risico “tussen wal en schip” te vallen; rechters kunnen na 18 jaar geen maatregelen meer opleggen (“het enige dat we kunnen doen is advies meegeven”).

De strikte grens bij 18 jaar leidt tot breuken in ondersteuning; doordat zorg niet automatisch doorloopt in de volwassenenzorg, kunnen jongvolwassenen in een onveilige situatie terechtkomen zodra zij 18 worden.

11.5 Integraal en systeemgericht werken is nodig (en lastig) doordat de problematiek verschillende denkwerelden en systemen raakt

De ondersteuning aan gezinnen is versnipperd over verschillende wettelijke kaders en domeinen; “schotten” bemoeilijken het bieden van samenhangende zorg rondom het gezin.

Integraal systeemgericht werken vraagt om structurele samenwerking tussen domeinen, maar wordt erkend als complex proces.

Het belang van een gezamenlijke visie tussen jeugdbescherming en jeugdhulp wordt benadrukt om versnippering tegen te gaan.

Ontschotting van het sociaal domein wordt steeds belangrijker geacht om duurzame veiligheid thuis te bereiken; het verder afbreken van de muren tussen jeugdbescherming en andere domeinen (zoals volwassenenzorg, GGZ, Wmo) is nodig.

Meer nadruk op samenwerking tussen domeinen (onderwijs, zorg, veiligheid) als structurele randvoorwaarde.

Hiaten bij overgang naar strafrecht: samenwerking met jeugdstrafrechtelijke organisaties blijft achter.

Samenwerking op het snijvlak van de domeinen sociaal, zorg, veiligheid en straf is sterk in ontwikkeling.

Professionals vragen om interdisciplinaire samenwerking tussen rechtspraak, jeugdzorg en GGZ.

Beweging richting integrale aanpak van scheiding, veiligheid en herstel i.p.v. losse domeinen (civiel, straf, zorg).

Er is onvoldoende integrale samenwerking tussen sociaal domein (jeugdhulp: het ‘voorveld’) en domein Openbare Orde & Veiligheid (inclusief Veilig Thuis), waardoor risicovolle jongeren uit beeld raken en niet de hulp krijgen die nodig is.

Meer integrale en lerende samenwerking tussen domeinen van zorg, strafrecht en veiligheid.

Ontwikkeling naar integrale samenwerking tussen domeinen van zorg, veiligheid en onderwijs.

Toenemende aandacht voor integrale samenwerking tussen sociaal en medisch domein om complexe gezinsproblematiek beter te signaleren.

In de praktijk komen steeds meer initiatieven en werkwijzen waarin het juridische systeem en het bieden van zorg elkaar ondersteunen.

Forensische zorgbehoeften doen zich niet alleen voor bij jongeren met een strafzaak, maar ook bij jongeren in civiel kader en vrijwillig kader; risicofactoren zoals een ontwrichte thuissituatie spelen hierbij.

Streven naar meer continuïteit in behandeling en begeleiding na afloop van PIJ-maatregelen.

Gemeenten verbinden steeds meer beleidsterreinen (participatie, huisvesting, onderwijs, werk) met jeugdzorg om gezinnen breder te ondersteunen.

Hoofdstuk 12. Trends en ontwikkelingen in politiek en beleid

12.1 De risico-regel reflex

Het wordt niet geaccepteerd dat er incidenten zijn. Regelreflex: neiging om regels toe te voegen bij elk incident.

Beleidsdruk om sneller en harder in te grijpen bij risico's.

Reactie op incidenten of niet werkend stelsel: aanpassen en controlemechanismes inbouwen.

Elk incident is er uiteraard één te veel, maar alles kunnen voorkomen is een illusie. Hoe vinden we daar een balans tussen?

Maatschappelijke en politieke dekking voor het feit dat er dingen mis kunnen gaan mist.

Reacties blijven gericht op meer toezicht, meer regels en meer geld, ondanks beperkte effectiviteit.

Na elk incident reageert de sector vooral met risicobeheersing (regels aanscherpen), wat structurele oplossingen in de weg kan staan.

12.2 Incidenten leiden tot aandacht

Na de gewelddadige dood van drie jonge vrouwen in 2018 (waaronder Humeyra) is de aandacht voor stalking toegenomen; dit leidde tot nieuwe maatregelen, zoals de verplichting dat wijkagenten een gezin blijven volgen bij ex-partnerstalking.

Toegenomen aandacht voor rechtsbescherming van ouders en kinderen; roep om verbetering na o.a. de Toeslagenaffaire ("equality of arms").

12.3 Incident-gedreven

Elk ernstig incident leidt tot landelijke verontwaardiging en politieke druk.

We zouden zélf in het systeem ook minder incident gedreven moeten zijn en meer gericht op lange termijn reactie. Niet meegaan in dit soort actie-reactiepatronen.

Handelen n.a.v. incidenten of "we vinden nu dit", zonder kritische analyse met chronologisch beleidsbesef, plaatsing in de context, zorgt voor reactief beleid.

12.4 Niet leren van het verleden

En in het werken van programma's met een duur van 4 jaar. Dat doen we continu. Steeds een nieuw programma, zonder voldoende te leren van de vorige programma's.

12.5 De invloed van mensbeelden

Het mensbeeld van beslissers (Tweede Kamer, college of coalitie) heeft grote invloed.

12.6 Politieke prioriteit voor huiselijke onveiligheid

Er is veel aandacht voor onveiligheid, daarmee is er momentum. Het vraagt een grote transformatie op veel niveaus en met veel sub elementen maar krijgt niet de benodigde politieke (financiële) prioriteit.

Enkele ernstige incidenten van kindermishandeling in de thuissituatie (waaronder het overlijden van peuter Savanna in 2004) leidden tot maatschappelijke en politieke onrust en extra regelgeving voor de jeugdzorg.

De informatie over jeugdzorg is op zich heel erg klein, het wordt daardoor ook niet gezien als breed maatschappelijk probleem. Het belang lijkt hierdoor ook minder groot. Ik zou het graag willen zien als twee stapjes onder de klimaatcrisis.

Coalitieakkoord Rutte IV: jeugdbescherming versterken en rechtsbescherming van kind en gezin centraal.

November 2022: plan van aanpak naar de Tweede Kamer om rechtsbescherming in jeugdbescherming te verbeteren.

Lokale politici bemoeien zich nu actief met de jeugdzorgproblemen. In Groningen is bijvoorbeeld een meldpunt geopend na het aanhoren van schrijnende ouderverhalen (over intimidatie door jeugdzorg, chaos en dat "niemand naar ze luistert"), zodat ouders hun ervaringen kunnen delen en de politiek een beter beeld krijgt.

Meer betrokkenheid van mannen in de politiek: "Er is een kentering gaande: na het persoonlijke verhaal van een collega in het debat stonden ineens alle mannelijke Kamerleden op om zich uit te spreken". Vaker spreken mannelijke politici zich nu uit over femicide en huiselijk geweld, waar ze eerst stil bleven.

Een regeringscommissaris voor gender gerelateerd geweld (zoals Mariette Hamer dat voor seksueel grensoverschrijdend gedrag is) zou bewindspersonen bij de les houden en met één integraal plan komen. Volgens Europese richtlijnen moet zo'n landelijke coördinatiepunt voor 2029 ingericht zijn, wat de aanpak van huiselijk geweld, femicide en aanverwant geweld verder kan versterken.

In de afgelopen decennia is er toenemende maatschappelijke en politieke aandacht ontstaan voor het terugplaatsen van kinderen na uithuisplaatsing.

12.7 Bestuurscultuur

Nederlandse bestuurscultuur (decentraal boven centraal, beleid boven wetgeving, zorg boven justitie) geeft risico op versnippering en 'tussen wal en schip'.

Bestuurders/gemeenten zijn (gedeeltelijk) bewust maar communiceren terughoudend; terwijl kinderen formeel 'toegewezen' zijn, gebeurt feitelijk weinig om veiligheid te waarborgen.

Hoofdstuk 13. Opeenvolgende veranderingen, transities en transformaties

13.1 Begripsverruiming werkt door in regelgeving en aanpak

De definities van onveilige thuissituaties zijn uitgebreider geworden. Wat onder kindermishandeling valt, de grond voor ondertoezichtstelling, en de definitie van jeugdhulp zijn door wijzigingen in wetgeving sinds 2013 steeds verder verbreed.

13.2 De decentralisatie van 2015

De decentralisatie van de Jeugdwet in 2015 wordt gezien als een structurele stelselwijziging met langdurige gevolgen voor de organisatie en uitvoering van jeugdzorg.

Decentralisatie jeugdzorg naar gemeenten. Gemeenten sinds 2015 verantwoordelijk voor preventie en aanpak, maar regie nog onvoldoende.

Sinds de jaren 2015+ is de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling onderdeel van de gemeentelijke verantwoordelijkheid (decentralisatie van jeugdzorg).

In 1989 bestond er nog geen wettelijk recht op jeugdzorg; inmiddels (via de Jeugdwet 2015) hebben gemeenten een zorgplicht voor vrijwel alle hulpvragen – zelfs bij lichte problemen.

Sinds 2015 zijn wijkteams uitgegroeid tot een centrale speler in het sociaal domein en de jeugdhulp.

Sinds de decentralisatie van 2015 is de nadruk komen te liggen op preventie en vroeg-signalering. Zo worden scholen als “vindplaats” gebruikt en wijkteams ingericht voor vroege interventie. Dit heeft echter niet tot minder instroom geleid; vaak zijn specialistische hulpvormen van achter in de keten simpelweg naar voren verplaatst.

Na 2015 is het jeugdzorglandschap verder geïnstitutionaliseerd. Er zijn extra commissies/toezichthouders gekomen, wat het systeem complexer maakt en prikkels kan geven om eerder labels (diagnoses, problemen) toe te kennen (immers, die instanties hebben belang bij “problemen” om op te acteren).

De onderzoekers constateren dat de transformatiedoelen van de Jeugdwet breed worden gedragen, door zowel gemeenten als aanbieders.

Het huidige stelsel is het resultaat van die herinrichting, maar laat nieuwe knelpunten zien rond afstand, verantwoordelijkheid en rechtspositie van ouders.

De doelen van de decentralisatie / herziening 2015 zijn maar gedeeltelijk bereikt.

Hoofdconclusie onderzoekers: de veranderingen sinds invoering van de Jeugdwet zijn vooral te kenmerken als transitie; de gewenste transformatie, gericht op de realisatie van de doelen van wet, moet grotendeels nog vorm krijgen.

Sinds de Jeugdwet (2015) is 'generalistisch werken' toegenomen: GI's laten medewerkers vaker zowel jeugdbescherming als jeugdreclassering uitvoeren, waardoor jeugdreclassering meer verweven raakt met veiligheid thuis.

Sinds 2015 vallen zowel AMK als Steunpunt Huiselijk Geweld onder de gemeentelijke jeugdbescherming.

Het concept Veiligheidshuis dateert uit begin 1997; in 2007 is gekozen voor een landelijk systeem van Veiligheidshuizen, waarna in 2009 een netwerk van 45 Veiligheidshuizen gerealiseerd werd.

Sinds januari 2015 is de verantwoordelijkheid voor de aanpak van huiselijk geweld, waaronder stalking, en kindermishandeling geplaatst op gemeentelijk niveau.

Hierbij zijn regionale advies- en meldpuntorganisaties opgericht, namelijk: Veilig Thuis.

13.3 De werking van het huidige stelsel

Kinderbescherming onder druk: doelen decentralisatie/herziening 2015 zijn maar gedeeltelijk bereikt.

Sinds ten minste 2019 worden dezelfde tekortkomingen benoemd zonder fundamentele verbetering.

De discussie verschuift van "meer samenwerking" naar de noodzaak van fundamentele stelselwijziging en vereenvoudiging.

Er groeit voorzichtig urgentiebesef bij stelselverantwoordelijken dat het huidige systeem niet houdbaar is, maar dit leidt nog niet tot snelle besluitvorming.

Er is groeiende consensus dat het bestaande stelsel van kind- en gezinsbescherming onvoldoende werkt en fundamenteel moet veranderen.

Er is brede consensus dat het bestaande stelsel van kind- en gezinsbescherming onvoldoende functioneert en fundamentele verandering nodig heeft.

De coronacrisis heeft vertragend gewerkt op de voortgang van de transformatie in de jeugdhulp.

De crisis in de jeugdbescherming wordt al decennialang ervaren en is niet nieuw, maar structureel van aard.

Verslechterde beschikbaarheid van JiSK-zorg na de decentralisatie (gemeenten sinds 2015 verantwoordelijk, Landelijk Transitie Arrangement gestopt in 2018).

13.4 Transformatie van de gesloten jeugdzorg

De transformatie van de gesloten jeugdzorg is gaande: het aantal kinderen in de gesloten jeugdzorg daalt en het aantal alternatieven groeit.

13.5 De toekomst en het Toekomstscenario

Beweging richting ketenvereenvoudiging en integrale aanpak: het in 2021 gepresenteerde Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming stelt voor om regionale Veiligheidsteams op te richten waarin taken van Veilig Thuis, de Raad en GI's worden samengebracht.

Regionale Veiligheidsteams (RVT): beoogde instelling van RVT's waarin taken van RvdK, GI's en Veilig Thuis samenkomen.

Institutionele onzekerheid over toekomstige inrichting van de jeugdbeschermingsketen groeit door impliciete beleidskeuzes.

Het Toekomstscenario voorziet in betere samenwerking tussen ketenpartners en het stroomlijnen van het proces om rechten van ouders/kinderen te borgen.

Het Toekomstscenario bepleit een geïntegreerde gezinsgerichte aanpak: zo wordt overwogen straf-, bestuurs- en civiele zaken te combineren.

Het Toekomstscenario noemt doorontwikkeling van de rol van de kinderrechtter als onderdeel van systeemvernieuwing.

In 2025 zijn er 10 gesubsidieerde proeftuinen actief; bevindingen zijn gebaseerd op interviews en leersessies in voorjaar 2025.

In proeftuinen ontstaat een beeld van hoe kind- en gezinsbescherming volgens leidende principes vorm kan krijgen ('emergentie').

Proeftuinen lijken te versnellen, maar vernieuwingen lopen op tegen het robuuste karakter van de status quo; regime opereert nog grotendeels vanuit oude principes.

Proeftuinen ontwikkelen instrumenten zoals de Top3-methodiek; er wordt onderscheid gemaakt tussen directe veiligheidsrisico's en structurele risico's ('veiligheids carrière').

In pilots van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming worden vaste contactpersonen voor gezinnen ingezet; dit leidt tot meer vertrouwen en transparantie tussen hulpverleners en gezinnen.

Proeftuinen zetten in op tijdige, passende hulp bij dreiging van onveiligheid thuis: eerder ingrijpen met maatwerk i.p.v. wachten op gedwongen bescherming.

Erkend dat kinderen en volwassenen nog niet goed genoeg worden beschermd tegen onveiligheid thuis; Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming kiest voor gezinsgerichte hulp (ook gericht op volwassenen).

Binnen Toekomstscenario gestart met project 'Volwassenenproblematiek' voor integrale aanpak van oorzaken zoals schulden en psychische problematiek van ouders.

In 13 regio's zijn proeftuinen gestart met een integraal, gezinsgericht werkmodel; ervaringen zijn positief en in sommige proeftuinen is het beroep op zware jeugdhulp verminderd (minder uithuisplaatsingen).

In Amsterdam loopt een proeftuin met Regionale Veiligheidsteams (RVT) met wijkteams; gedwongen maatregelen zijn fors gedaald en ouders/jongeren voelen zich meer gehoord.

In 2024 trokken GI's én Veilig Thuis zich terug uit voorbereidingsgroepen van het Toekomstscenario vanwege zorgen over de gekozen invulling; dit wijst op discussie en onzekerheid.

In proeftuinen werken wijkteam, Raad voor de Kinderbescherming, GI <hiervoor al uitgeschreven> en Veilig Thuis samen aan veiligheidsvraagstukken, met betrokkenheid van jeugd- én volwassenenorganisaties.

Er is veel transitiedynamiek in kind- en gezinsbescherming: het schuurt en loopt vast tussen actoren.

Kritiek op centralisatie: groeiende kritiek op één centraal meldpunt voor alle gevallen; pleidooien voor meer decentrale aanpak en beperking van het veiligheidsframe.

Beweging richting meer landelijke regie en eenduidige governance van de jeugdbescherming.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming en regionale proeftuinen (sinds 2022) experimenteren met nieuwe werkwijzen om ondersteuning dichterbij huis te organiseren.

Proeftuinen worden ingezet om vernieuwende werkwijzen te beproeven, ook los van landelijke besluitvorming.

13.6 Hervormingsagenda

Het Rijk en gemeenten werken aan een nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden binnen de hervormingsagenda.

Bijlage 1. Afkortingenlijst

3RO	3 reclasseringsorganisaties (Reclassering Nederland, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en de Stichting Verslavingsreclassering GGZ)
ACE(S)	Adverse Childhood Experiences (ingrijpende jeugdervaringen)
AKJ	Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
APJ	Arrondissementaal Platform Jeugdcriminaliteit
ARIJ	Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming
ASHG	Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
BJZ	Bureau Jeugdzorg
BSN	Burgerservicenummer
BVH	Basisvoorziening Handhaving
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIT	Crisis Interventie Team
CSG	Centrum Seksueel Geweld
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DNA	deoxyribonucleïnezuur
EMDR	Eye Movement Desensitization and Reprocessing
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
ExpEx	Experienced Experts
FMPO	Forced Marriage Protection Order
GGZ	geestelijke gezondheidszorg
GI	gecertificeerde instelling
GREVIO	Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence
HAvik	Handelingsgerichte Actuele Veiligheid Inschatting van het Kind

IGJ	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
IGZ	Inspectie voor de Gezondheidszorg
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
JB	Jeugdbescherming
JB/JR	Jeugdbescherming / Jeugdreclassering
JiSK	Jeugdhulp in strafrechtelijk kader
JJI	Justitiële jeugdinstelling
JR	Jeugdreclassering
JZ+	JeugdzorgPlus
KOPP/KOV	Kinderen van Ouders met Psychische Problemen / Verslavingsproblemen
LTA	Landelijk Transitiearrangement
LVB	Licht verstandelijke beperking
MDA	Multidisciplinaire aanpak
MDA++	Multi Disciplinaire Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling; '++' duidt op specialistische, intersectoraal georganiseerde inzet
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NJR	Nationale Jeugdraad
OM	Openbaar Ministerie
OTS	Ondertoezichtstelling
PIJ	Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
RiHG	Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld
ROG	Register Ontstaansgeschiedenis
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RVT	Regionale Veiligheidsteams
SKJ	Stichting Kwaliteitsregister Jeugd
TF-CGT	Traumagerichte cognitieve gedragstherapie (in openbare bronnen meestal TF-CBT)

TS	Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming
UHP	Uithuisplaatsing
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WAMS	Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015)
WVGGZ	Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg
ZSM	Zorgvuldig, Snel en op Maat

Colofon

Projectnaam	Actualisatie Probleemanalyse kind- en gezinsbescherming
Document	Bloemlezing Trends en ontwikkelingen
Versienummer	1.0
Contactpersoon	Marjorie Bulthuis
Bijlage(n)	1
Auteurs / Teamleden	Marjorie Bulthuis (JenV), Ruth van Rossum (JenV), Caroline Liberton (JenV), Monique Veldhuis (JenV), Aart-Jan Wijnbergen (JenV), Jurensli Willems (JenV), Martin Gijzel (JenV), Renate Beckers (BZK), Christian Asche (VWS), Tijne Berg (VNG)

